

Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Навчально-науковий інститут економіки і права
Кафедра туризму і готельно-ресторанної справи

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО – СЛАВНИЙ СИН ЧЕРКАСЬКОЇ ЗЕМЛІ ТА ЇЇ ТУРИСТСЬКИЙ БРЕНД

*Тези доповідей учасників
Всеукраїнського круглого столу*

21 лютого 2014 р., м. Черкаси

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Черкаська обласна державна адміністрація
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка»
Шевченківський національний заповідник
Черкаський обласний краєзнавчий музей
Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Т.Г. Шевченка
Національна спілка краєзнавців України
Всеукраїнська громадська організація «Туристична палата України»
Туристична асоціація України
Українське географічне товариство
Газета «Краєзнавство. Географія. Туризм»

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО – СЛАВНИЙ СИН ЧЕРКАСЬКОЇ ЗЕМЛІ ТА ЇЇ ТУРИСТСЬКИЙ БРЕНД

*Тези доповідей учасників
Всеукраїнського круглого столу*

21 лютого 2014 р., м. Черкаси

Черкаси

2014

УДК 908(477.46)
ББК 26.89(4Укр-4Чек)
Т19

Відповідальні за випуск
Пасєка С.Р., Новикова В.І.

Тарас Григорович Шевченко – славний син Черкаської землі та її туристський бренд : тези доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу (21 лютого 2014 р., м. Черкаси). – Черкаси : Ю.А. Чабаненко, 2014. – 56 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу «Тарас Григорович Шевченко – славний син Черкаської землі та її туристський бренд», який присвячений 200-річчю від дня народження Великого Кобзаря. Представлені матеріали розкривають ресурси ювілею Т.Г. Шевченка для розвитку туризму на Черкащині та в Україні в цілому.

*Рекомендовано до друку на засіданні
Вченої ради Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол № 4 від 24.12.2013 р.)*

© Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, 2014

ЗМІСТ

Передмова	4
Бейдик О.О., Сировець С.Ю. Монументальна Шевченкіана: національний вимір	5
Бондаренко О.А. Атлас «Шляхами Великого Кобзаря»	11
Брижицька С.А. Святкові заходи до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка в Шевченківському національному заповіднику	12
Ворчук К.В., Новикова В.І. Увічнення пам'яті про Тараса Григоровича Шевченка та використання пов'язаних із ним пам'яток у туристській діяльності	15
Демченко Л.Т. Видання Черкаською обласною бібліотекою біобібліографічного покажчика «Земля, яку сходив Тарас...»	20
Дмитренко О.І. Сприйняття постаті Тараса Григоровича Шевченка іноземними туристами як символу українськості, українства	22
Костюкова О.М. Пам'ятні Шевченківські місця Черкаського краю – Христинівський край	24
Лисенко М.П. Презентація книги «Коріння Шевченкового роду»	27
Мельниченко В.М. Історія монументальної Шевченкіани Черкащини	29
Метик Л.І. Черкащина – батьківщина Тараса Шевченка	32
Нестеренко В.І. Новостворений туристичний об'єкт на Черкащині – музей Т.Г. Шевченка в Мошнах	35
Новикова В.І., Шевченко М.П. Пам'ятники Т.Г. Шевченку і туризм	38
Скрипченко А.І. Ювілей Шевченка як потужний ресурс для розвитку туризму на Черкащині	42
Танана Р.В. Відвідування Шевченкової могили лауреатами Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка	45
Танана Р.В. Шевченківське літературно-мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій» як культурний захід, який об'єднує митців різних країн	48
Шевченко Л.М. Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» як об'єкт туризму	51
Захарченко Д.О. Тарасові Шевченкові!	53
Відомості про авторів	54

ПЕРЕДМОВА

Ім'я Тараса Григоровича Шевченка – визначної особистості, українського поета, прозаїка, драматурга, художника, політичного та громадського діяча – відоме в усьому світі. Народився він 25 лютого (9 березня за новим стилем) 1814 р., тому у березні 2014 р. міжнародна спільнота святково відзначатиме 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка.

Шевченків край... земля безсмертного Тараса... Так у сучасній Україні по праву називають Черкащину. Бо саме тут, у селі Моринцях (зараз Звенигородського району), народився геній українського народу – Тарас Шевченко та на Чернечій горі поблизу Канева знайшов він свій вічний спочинок. На Черкащині дбайливо зберігаються ті святині, які залишилися, та відновлюються об'єкти, пов'язані із життям і діяльністю Великого Кобзаря. Із 8 історико-культурних заповідників Черкаської області два присвячені Генію українського народу – Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» та Шевченківський національний заповідник у Каневі.

Жителі Черкаського краю гордяться тим, що вони – його земляки і завжди шанували пам'ять про великого Кобзаря. Ця пам'ять втілена в пам'ятники, музеї та різноманітні власні назви, що носять ім'я Шевченка чи пов'язані з його творчістю. Ряд дерев та зелених насаджень також названі на його честь: дуби Шевченка, верба Шевченка, парк ім. Т.Г. Шевченка (м. Звенигородка), Шевченкові гаї в Моринцях і Шевченковому.

Всі ці об'єкти широко використовуються у туристській діяльності. Саме завдяки тому, що на Черкащині народився, проводив дитячі роки, творив і похований Т.Г. Шевченко, ця земля викликає інтерес з боку як вітчизняних, так і зарубіжних туристів. Зацікавленість у туристському відношенні до Черкаського краю зростає у зв'язку із славним ювілеєм Великого Кобзаря.

Прояв народної любові та поваги до геніального поета і художника виражається у масових шевченківських заходах, зокрема у проведенні кафедрою туризму і готельно-ресторанної справи Навчально-наукового інституту економіки і права Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Всеукраїнського круглого столу «Тарас Григорович Шевченко – славний син Черкаської землі та її туристський бренд», тези виступів учасників якого і представлені у цьому збірнику.

Новикова В.І.

МОНУМЕНТАЛЬНА ШЕВЧЕНКІАНА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

В історії кожної держави, кожного народу є історичні постаті, які позиціонуються як беззаперечні національні символи, втілюючи в себе найкращі досягнення людської спільноти в царині культури, науки або державного будівництва. Для України таким символом є волелюбна постать Тараса Шевченка.

Мета публікації – віддзеркалити в картосхематичній моделі скульптурно-монументальне шевченківське поле України, посиливши його сприйняття таким специфічним геопсихологічним важелем, як таблиця Шульте (Шульте Вальтер (1910–1972) – німецький психіатр і психотерапевт, учень Бергера, в 1962–1972 рр. – професор психіатрії в Тюбінгені; дослідження в галузі психопатології і психотерапії, автор так званих таблиць Шульте – випадково розташованих чисел (або інших об'єктів) для тренування швидкого їх знаходження в порядку зростання з 1 до 25).

Пам'ятники Т.Г. Шевченку по Україні представлені в таблиці Шульте (рис. 1).

Пояснення до рис. 1:

1. Вінницька обл., м. Жмеринка: відкрито 7 вересня 2008 р. (скульптор Микола Крижанівський).
2. Полтавська обл., м. Кременчук: відкрито 22 травня 2004 р. (скульптор Л.М. Шлапаковський).
3. Закарпатська обл., Мукачівський район, с. Великі Лучки: відкрито 22 травня 2011 р. (скульптор Лео Мола – Леонід Молодожанин).
4. Кіровоградська обл., Кіровоград: відкрито 1982 р. (скульптори М. К. Вронський, А. Гончар, архітектор А. Губенко).
5. Тернопільська обл., м. Тернопіль: відкрито 1982 р. (скульптор Микола Невеселий).
6. Дніпропетровська обл., м. Дніпропетровськ (о. Монастирський): відкрито 1958 р. (скульптори І.С. Зноба, В.І. Зноба, архітектор Л.Р. Ветвицький).
7. АР Крим, м. Севастополь: відкрито 1999 р. (скульптори Петро Подолець, Володимир Стасюк).

Рис. 1. Скульптурні пам'ятники Тарасу Шевченку в Україні в таблиці Шульте

8. Луганська обл., м. Луганськ: відкрито 22 травня 1998 р. (скульптор І.М. Чумак).
9. Харківська обл., м. Харків: відкрито 24 березня 1935 р. (скульптор Матвій Манізер, архітектор Йосип Лангбард).
10. Сумська обл., м. Ромни: відкрито 27 жовтня 1918 р. (скульптор І.П. Кавалерідзе).
11. Хмельницька обл., Хмельницький: відкрито 19 грудня 1992 р. (скульптори І. Зноба, В. Зноба, архітектор В. Громихін).
12. м. Київ: відкрито 1939 р. (скульптор Антоніо Шіортіно).
13. Миколаївська обл., м. Миколаїв: відкрито 1958 р. (скульптор І. Діба).
14. Херсонська обл., м. Нова Каховка: відкрито 2001 р. (скульптор В.М. Потребенко).
15. Донецька обл., м. Донецьк: відкрито 2001 р. (скульптори М.К. Вронський та О.П. Олійник, архітектор В.О. Шарапенко).
16. Чернівецька обл., м. Чернівці: відкрито травень 1999 р. (скульптор Микола Михайлович Лисаківський).
17. Житомирська обл., м. Бердичів: відкрито 3 березня 1960 р. (скульптор Петро Криворучський).
18. Запорізька обл., м. Мелітополь: відкрито 22 травня 2011 р. (скульптор Віталій Рожик).
19. Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ: відкрито 22 травня 2011 р. (скульптор Лео Мола – Леонід Молодожанин).
20. Волинська обл., м. Луцьк: відкрито 9 березня 1995 р. (скульптор Едгар Кунцевич, архітектори Олег Стукалов, Андрош Бідзіля).
21. м. Київ: (скульптор І.П. Кавалерідзе).
22. Рівненська обл., м. Рівне: відкрито 1999 р. (скульптор Петро Подолець, Володимир Стасюк).
23. Черкаська обл., м. Черкаси: відкрито 1964 р. (скульптори М.К. Вронський, О.П. Олійник, архітектор В.Г. Гнездилов).
24. Одеська обл., м. Одеса: відкрито 1966 р. (скульптори А.Ю. Білостоцький, О.О. Супрун).
25. Львівська обл., м. Львів: відкрито 24 серпня 1992 р. (скульптор Юрій Гав'юк).

Аналіз недоліків і переваг адаптації таблиць Шульте до географічної проблематики. Застосування таблиць Шульте як одного з видів активних методів навчання має свої переваги та недоліки. Аналіз досвіду застосування цієї технології у навчальному процесі дає можливість викласти їх у такому вигляді:

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> – чинник об’єктивного сприйняття природних, суспільно-політичних, економічних явищ та процесів; – чинник усунення «білих плям» в історії суспільства, повернення забутих імен; – чинник ефективного використання комп’ютерних технологій для пошуку та виявлення фактажу та інформаційно-ілюстративного матеріалу; – можливість використання таблиць для обстеження осіб широкого вікового діапазону, оцінки ефективності роботи, психічної стійкості індивіда, визначення стійкості уваги та динаміки працездатності; – чинник концентрації, розвитку та тренування уваги та мислення; – чинник розвитку і тренування поля зору («бокового» зору) та підвищення швидкості реакції на зовнішні стимули; – чинник розвитку швидкості зорових орієнтовно-пошукових рухів та периферійного зору, визначення стійкості уваги і динаміки працездатності; – виявлення швидкості простих сенсомоторних реакцій; – дослідження рухливості основних нервових процесів (збудження та гальмування), характеристики працездатності нервових клітин кори головного мозку (працездатність залежить від сили збудливого та гальмівного процесів); – побудовані ілюстративні та асоціативні ряди виступають стимулом активного засвоєння матеріалу, формування його емоційного сприйняття; – розмаїття первинного матеріалу, який виступає потенціалом та резервом для подальшого комбінування; – самостійний пошук та вибір студентом (навчальний процес у ВНЗ туристсько-рекреаційної спеціалізації) ресурсно-рекреаційних сюжетів; – використання власних світлин, реалізація індивідуального бачення топ-25 об’єктів, їх концентрований «виклад»; 	<ul style="list-style-type: none"> – асиметрія сюжетів (переважання архітектурно-історичних (у т. ч. сакральних) об’єктів над природними); – складність регіональної ідентифікації природних об’єктів, їх схожість; – спрощеність та прямолінійність реалізації технології; – невисока якість сюжетів та складність їх ідентифікації при тиражуванні (перенесенні на паперові носії, в публікації); – підвищені вимоги до технології друку та якості паперових носіїв; – труднощі відбору та генералізації (узагальнення) первинного матеріалу; – складність вибору об’єктів, що репрезентують регіон, підкреслюють його індивідуальність; – брак придатних для використання в таблиці об’єктів туристського призначення в ряді регіонів; – практична відсутність «географічного» досвіду застосування таблиць Шульте, певна інноваційність їх залучення до туристсько-рекреаційної проблематики; – підвищені вимоги до IQ учасників тренінгу; – підвищені вимоги до інструктажу (тексту інструкції) щодо участі у тренінгу;

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> – можливість комбінування, ротації складових таблиці; – використання таблиць Шульте як важеля формування регіонального та національного ресурсно-рекреаційного іміджу; – чинник формування індивідуального світогляду; – стимул сприймати об'єкти на власні очі (польові експедиційні дослідження); – перспективи використання туристсько-рекреаційного наповнення таблиць Шульте (технології, принципу, підходу) у навчанні, на туристських порталах, тестуванні та ін.; – самостійний вибір та комбінування топ-25 туристських об'єктів; – чинник самостійного пізнання нових територій та об'єктів, розвитку креативного мислення, пізнання культурних надбань різних народів; – чинник пошуку балансу та пропорцій між об'єктами природного та «синтетичного» середовища, розвитку індивідуальних дизайнерських та художніх здібностей; – розвиток та реалізація творчих здібностей 	<ul style="list-style-type: none"> – підвищені вимоги та складність залучення природних об'єктів до таблиці (подібність та схожість багатьох природних об'єктів різних територій); – обмеженість можливостей реалізації тренінгу в чорнобілому варіанті; – відсутність світлин ряду об'єктів, брак їх представлення в Інтернеті; – невисока якість вміщених в Інтернеті зображень та їх поверхневий опис; – територіальна диспропорція об'єктів, значна кількість яких припадає на великі міста та культурні центри; – недостатня обізнаність населення про таблиці Шульте

Зараз в Україні налічується 1256 пам'ятники Тарасу Шевченку (найбільша їх кількість – на Івано-Франківщині (201), у Львівській області – 193, Тернопільській – 165 та Черкаській – 102 (рис. 2).

Перший пам'ятник Т. Шевченку було відкрито у 1881 р. до 20-річчя від дня смерті митця у м. Форт Шевченко (Казахстан). В Україні перший пам'ятник Т. Шевченку (його погруддя) було встановлено у Харкові у садибі Алчевських у 1881 р. Одним із кращих зразків монументальної Шевченкіани у світі та найкращим пам'ятником Т. Шевченку в Україні є пам'ятник, встановлений у Харкові в 1935 р. (скульптор Матвій Манізер, архітектор Йосип Лангбард), який є одним із символів міста і водночас – яскравим зразком скульптури соцреалізму.

Таким чином, викладене вище свідчить про еволюцію монументально-скульптурної Шевченкіани, її просторову експансію та виникнення нових технологій щодо пізнання феномену Великого Кобзаря.

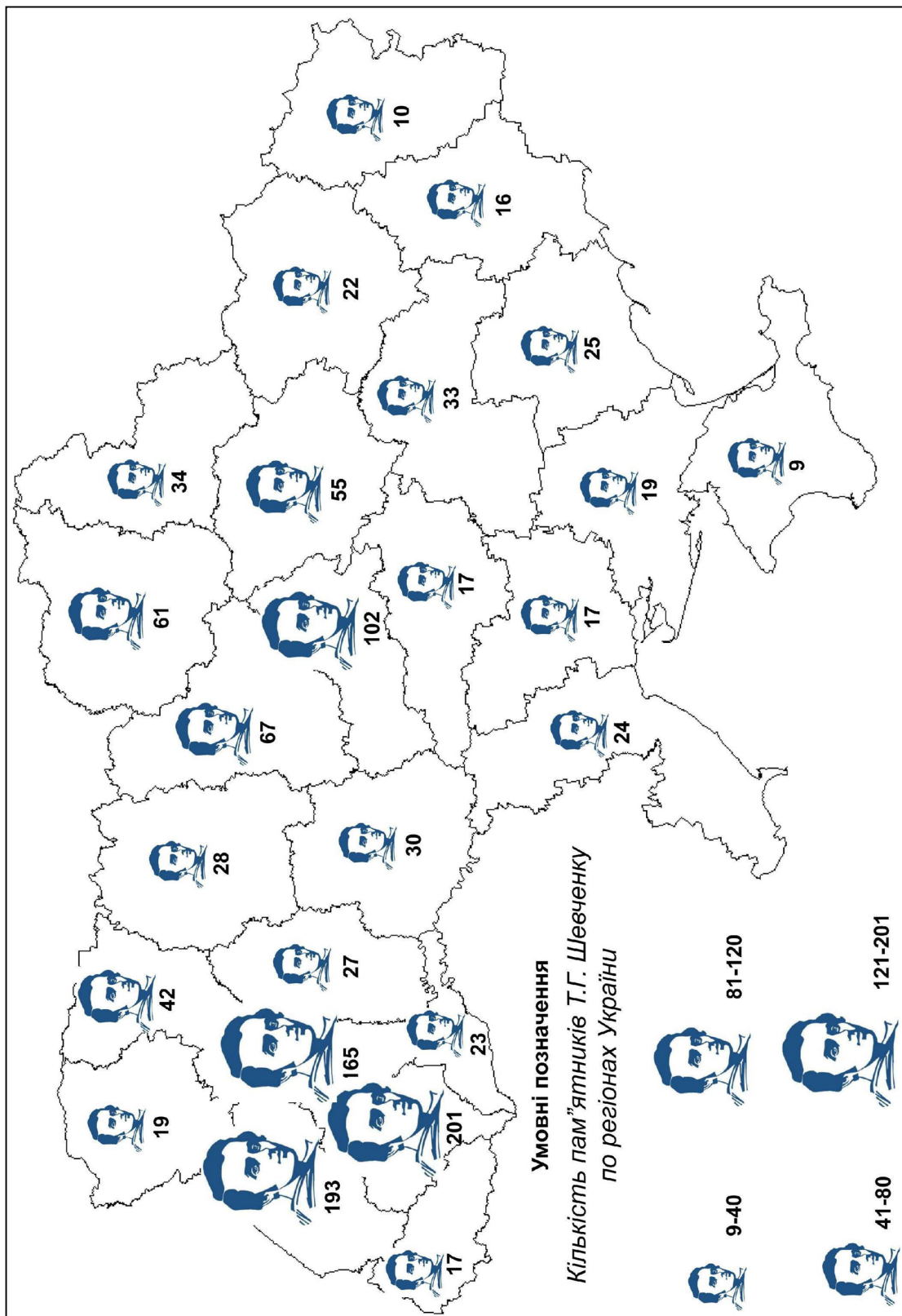

Рис. 2. Скульптурні пам'ятники та поруддя Т.Г. Шевченку на території України: регіональний вимір

АТЛАС «ШЛЯХАМИ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ»

Туристичні карти, окрім основної, містять культурно-освітню інформацію, призначену для популяризації місць, пов'язаних із історичними подіями, життям та творчістю видатних особистостей. На початку 2013 року за програмою «Українська книга» на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України у державному науково-виробничому підприємстві «Картографія» світ побачило нове видання – Атлас «Шляхами Великого Кобзаря».

Атлас «Шляхами Великого Кобзаря» присвячений 200-річчю з дня народження Т.Г. Шевченка. Ілюстроване науково-популярне картографічне видання містить біографію Тараса Григоровича Шевченка. Життєвий та творчий шлях геніального поета і художника, мислителя, філософа, академіка гравюри відображений на картосхемах:

- Місця, пов'язані із дитячими роками Т.Г. Шевченка;
- Шевченківський Санкт-Петербург;
- Місця перебування Т.Г. Шевченка в Україні (травень 1843 р. – січень 1844 р.);
- Місця перебування Т.Г. Шевченка в Україні (квітень 1843 – квітень 1844);
- Шлях Т.Г. Шевченка на заслання (31 травня – 22 червня);
- Маршрут Аральської описової експедиції;
- Повернення Т.Г. Шевченка із заслання до Санкт-Петербурга;
- Шевченківська Москва;
- Місця перебування Т.Г. Шевченка 1859 р.;
- Останній шлях Кобзаря в Україну;
- Шевченків Київ;
- Музеї Т.Г. Шевченка в Україні;
- Музеї Т.Г. Шевченка у світі;
- Населені пункти, названі на честь Т.Г. Шевченка;
- Пам'ятники Т.Г. Шевченку в Європі;
- Пам'ятники Т.Г. Шевченку у світі.

Атлас складається із 6 розділів, у кожному з яких в хронологічному порядку висвітлені періоди життя Тараса Шевченка:

- Дитинство та юнацькі роки (1814–1831);
- Перші роки в Санкт-Петербурзі (1831–1842);
- Подорожі Україною (1843–1844, 1845–1847);
- Заслання (1847–1857);
- Повернення із заслання (1857–1861).

Перші два розділи познайомлять читача з дитинством та юнацькими роками поета і художника. Третій розділ атласу розповідає про подорожі Тараса Шевченка Україною. У четвертому розділі видання шанувальники ознайомляться із найтяжчим періодом у житті Тараса Шевченка – засланням. П'ятий розділ висвітлює повернення Тараса Шевченка із заслання: Астрахань, Нижній Новгород, Москва, Санкт-Петербург, Третя подорож Україною (1859), Останні роки життя (1859–1861). Шостий розділ присвячений вшануванню пам'яті Т.Г. Шевченка. На окремих картах позначені музеї, населені пункти, пам'ятники Тарасу Григоровичу Шевченку.

Змістовні тексти розкривають життєвий та творчий шлях Кобзаря. Видання доповнюють репродукції малярських творів Тараса Шевченка. Атлас «Шляхами Великого Кобзаря» розрахований на широке коло шанувальників творчості Тараса Шевченка.

Брижицька С.А.

СВЯТКОВІ ЗАХОДИ ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАПОВІДНИКУ

Тема всеукраїнського круглого столу «Тарас Григорович Шевченко – славний син Черкаської землі та її туристський бренд» обумовлений особливим інтересом світової громади до святкування 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка, яке включено до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО на 37-й сесії Генеральної конференції в Парижі. Видатний український письменник і талановитий художник, ще за життя, і значно

більшою мірою після відходу з нього, потужно вплинув на формування національної самосвідомості, як своїх земляків, так і наступних поколінь українців, і то в умовах, коли тільки-но формувалися модерні нації в Європі.

Працівники Шевченківського меморіалу у Каневі почали підготовку до цього ювілею відразу ж по закінченню реставрації і реконструкції будівлі музею Т.Г. Шевченка ще з серпня 2010 року. Вперше, після 40-х років минулого століття, проведено значні роботи по реставрації могили Кобзаря: перекладено гранітні сходи і парапети, замінено пошкоджені блоки сходів, п'єдесталу та парапетів, перекладено майданчики тощо. На могилі замінено трав'яний покров і встановлено систему штучного зрошення. Нині територія заповідника повністю освітлена вночі, ведеться постійне відеоспостереження. 19 вересня 2011 року на могилі вміщено нову епітафію з рельєфним зображенням хреста (за ескізом хреста з могили 1884 р.) з Шевченковими словами: «Свою Україну любіть, // Любіть її... Во время люте, // В остатню тяжкую минуту // За неї Господа моліть.» («Чи ми ще зійдемося знову?», цикл «В казематі»), 1847). Також 2011 року закінчено довгобуд – об'їзду дороги на Тарасову гору. З 2011 року вперше розпочав роботу сайт заповідника.

На виконання Указу Президента України № 257/2012 від 11.04.2012 в результаті багаторічних досліджень історії Чернечої гори у листопаді 2013 року завершено спорудження будівлі церкви Покрови Пресвятої Богородиці за пам'ятним знаком Івану Підкові на території Шевченківського національного заповідника.

У роботі наукової частини необхідно виділити такі напрями діяльності, як екскурсійна, видавнича та проведення культурно-освітніх заходів.

Оновлений музей Тараса Шевченка, з 2010 по 2013 роки, відвідало 494384 відвідувача з України та зарубіжжя. У 2013 році проведено – 4951 екскурсійну годину, що на 1362 екскурсійні години більше, ніж у попередньому році. Готуючись прийняти більше відвідувачів у ювілейний рік ми розпочали підготовку екскурсоводів (дотепер екскурсії проводили

лише наукові співробітники). Наукові співробітники системно надають теле- та радіокомпаніям України інтерв'ю щодо діяльності заповідника та історії Тарасової гори.

2013 року високий рівень екскурсійного обслуговування був належним чином відзначений. Заповідник взяв участь у X Всеукраїнському конкурсі якості продукції (товарів, робіт, послуг), – «100 кращих товарів України», проведеному на виконання Указів Президента України, ряду урядових постанов та розпоряджень, і став переможцем як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях у номінації «Роботи та послуги», представивши на конкурс послугу – екскурсію по музеях та території Тарасової гори. У листопаді в Українському домі (Київ) під час заключних заходів конкурсу заповідник представив науково-видавничий проект, здійснений спільно з видавництвом «Бізнес-стиль» (Черкаси), присвячений 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка та отримав як переможець конкурсу Диплом, відзнаку, каталог «10 ювілейний Всеукраїнський конкурс якості продукції (товарів, робіт, послуг) «100 кращих товарів України» в 2013 році» та Свідоцтво на право використовувати «золотий» логотип переможця Всеукраїнського конкурсу якості продукції.

У 2013 році було здійснено 12 видань до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка (включно з рекламно-іміджевою продукцією) та 103 публікації. Приємно зазначити, що лауреатами обласної краєзнавчої премії імені Михайла Максимовича 2013 року в номінації «колективна праця» стали науковці заповідника Р.В. Танана і В.В. Дзима як автори-упорядники книги «Співець з Чернечої гори» (Черкаси, 2008) про українського кобзаря Олексу Чуприну. Також, 2013 року побачила світ наукова монографія автора цієї статті під назвою «Подія на Чернечій і долі людей. Про заміну чавунного хреста на могилі Тараса Шевченка» (до 90-ліття зняття хреста з могили поета), видана за кошти спонсорів і автора. На жаль, проблема видавничої діяльності так і залишається проблемою. Маємо ряд готових до друку праць, але через відсутність коштів не можемо задовольнити відвідувача елементарними речами, а саме: «Кобзарем» Тараса Шевченка, його портретами, факсиміле

мистецьких творів художника, путівниками по музею, буклетами, сувенірною та рекламно-іміджевою продукцією на шевченківську тематику і таке інше. Необхідно підняти ще одне гостре питання, що стосується усіх музеїв України. Його, яке і попереднє, складно вирішити без державної підтримки. Йдеться про забезпечення музеїв коштами для закупівлі музейних предметів з метою поповнення фондів, як це було започатковано ще у радянський час і тривало до початку 1990-х років.

З 2010 року музей потужно увійшов у суспільне життя. Так, стало вже традицією проводити церемонію вручення нагород лауреатам Національної премії України імені Тараса Шевченка в конференц-залі канівського музею першими особами держави. Тут проводяться наукові конференції, семінари, круглі столи, наради і таке інше як державного, так регіонального і місцевого рівнів. Проведення таких заходів заплановано і 2014 – Шевченківського ювілейного року. Про час і умови їх проведення можна дізнатися на сайті заповідника.

Отже, Шевченківський національний заповідник завжди відкритий до співпраці та нових проектів з метою гідного вшанування Генія і Пророка України.

Ворчук К.В., Новикова В.І.

УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА ТА ВИКОРИСТАННЯ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМ ПАМ'ЯТОК У ТУРИСТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тараса Григоровича Шевченка без сумнівів можна вважати видатною особистістю, адже він був людиною універсальних обдарувань та інтересів. Без його постаті неможливо уявити Україну, все його життя і творчість присвячені українському народові. Поет пробуджував любов до своєї Батьківщини, кликав сильних на подвиги, вселяв у слабких надію і віру.

Для увіковічення (вшанування) пам'яті про видатних людей існують такі форми:

- найменування населених пунктів та їх адміністративних регіонів;
- найменування географічних об'єктів (гірських вершин, морів тощо), космічних об'єктів та їхніх частин;
- найменування вулиць (площ, бульварів, набережних тощо), станцій метро;
- присвоєння імені паркам, скверам, стадіонам та ін.;
- присвоєння імені об'єктам виробничої сфери (заводам, фабрикам, шахтам, господарствам, підприємствам та ін.), транспортним об'єктам (аеропортам, каналам, станціям тощо), військовим формуванням;
- присвоєння імені навчальним, науковим, мистецьким закладам і установам;
- присвоєння імені транспортним і військовим засобам (кораблям, танкам, поїздам, автомобілям тощо);
- найменування державних нагород, заснування іменних премій;
- посмертне нагородження (орденом, премією, медаллю та ін.);
- створення художніх та документальних творів про життя, творчість, значення особистості засобами кіно, літератури, образотворчого та інших видів мистецтва;
- проведення заходів на відзначення певної річниці від дня народження або роковин від дня смерті;
- створення пам'яток (музеїв, заповідників та ін.); встановлення пам'ятників, меморіальних дошок, пам'ятних знаків; зведення меморіальних комплексів (мавзолею, усипальниці та ін.), облаштування місць поховання;
- зображення на банкнотах та монетах, поштових марках.

На честь Великого Українського Поета названо близько 170 населених пунктів не тільки в Україні, а й в Росії та Казахстані. Серед них у Черкаській обл. є с. Шевченкове (до початку XIX ст. Керелівка, до 1929 р. – Кирилівка) Звенигородського району та м. Корсунь-Шевченківський. З його ім'ям пов'язані і такі назви поселень: Гаї-Шевченківські, Клавдієво-Тарасове, Кобзарівка, Тараса Шевченка, Тарасівка, Тарасо-Григорівка, Тарасо-Шевченківка, Тарасово-Шевченкове, Шевченків Гай, Шевченко Перше, Шевченкове Перше, Шевченкове Друге,

Шевченкове-Кут. Найчастіше зустрічаються назви Шевченки (6), Шевченківка (6), Шевченківське (6), Шевченка (32), Шевченко (32). Найбільше поселень, переважно сільських, які іменуються Шевченкове, – 59. На його честь названо відкритий 20.12.1976 астероїд головного поясу – 2427 Кобзар (2427 Kobzar).

У Казахстані є місто Форт-Шевченко – центр Тупкараганського району Мангістауської області, розташоване на півострові Мангишлак. Засноване воно 1846 р. як Новопетровська фортеця, 1857 р. перейменоване на Форт-Олександрівський, 1939 р. назване на вшанування Тараса Шевченка, який тут відбував заслання (1850–1857 рр.). Тут знаходяться меморіальний музей імені Т.Г. Шевченка і закладений ним парк. Місто Актау з 1964 по 1991 рр. мало назву Шевченко.

Вулиці Шевченка існують майже в кожному населеному пункті України. Тільки у Києві таких вулиць чотири. Проспекти Шевченка знаходяться в трьох українських містах – Львові, Одесі, Сумах. Іменем Шевченка названі бульвари у Донецьку, Запоріжжі, Києві, Маріуполі, Тернополі, Черкасах. Вулиці та бульвари Шевченка є також у Росії, Казахстані, Польщі, Білорусі, США, Канаді, Великій Британії. Набережна на правому березі р. Москва в муніципальному окрузі Дорогомілово Західного адміністративного округу м. Москви (Росія) названа на честь Тараса Шевченка. У містах Біла Церква та Бровари є площа Шевченка, а у Черкасах і Києві – площа Тараса Шевченка.

Ім'я Тараса Шевченка носять і парки в містах Біла Церква, Бровари, Дніпропетровськ, Івано-Франківськ, Київ, Одеса, Рівне, Тернопіль, Чигирин. Сквери ім. Т.Г.Шевченка знаходяться у Сумах, Хмельницькому, Тернополі (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення). За кордоном парк Тараса Григоровича Шевченка розміщений у Вінніпезі (Канада), а сквер його імені – в Парижі (Франція).

Ім'я Тараса Шевченка також носять:

– вищі навчальні заклади: Київський та Луганський національні університети, Чернігівський педагогічний університет, Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут та головний університет Придністровської Молдавської Республіки;

- театри: Національна опера, Тернопільський, Волинський та Волинський драматичні театри, Дніпропетровський український музичний драматичний театр, Театр драми й музичної комедії у Кривому Розі, Черкаський та Чернігівський музично-драматичні театри, а також численні кінотеатри;
- пік Шевченка – вершина висотою 4200 м на північному схилі Великого Кавказу, у Боковому хребті. Названа на честь Тараса Шевченка українськими альпіністами, які вперше зійшли на цю вершину Кавказу у 1938 р.

У галузі літератури щорічно присвоюють Шевченківську премію – одна з найпрестижніших відзнак України. Існує також премія імені Тараса Шевченка за наукові досягнення представників Київського університету, запроваджена з 1989 р., що присуджується «за вагомі наукові дослідження, які сприяють розвитку гуманітарних та природничих наук, утверджують високий авторитет університетської науки на міжнародному рівні».

«Т.Г. Шевченко» (до 1992 р. – «Тарас Шевченко») називається комфортабельний круїзний 4-палубний теплохід типу Дмитро Фурманов, побудований і спущений на воду 1991 р. У 2010 р. він проданий Україною Казахстану та експлуатується туроператором ТОО «Каспий Ак Желкен», вміщуючи до 258 туристів.

Портрет Тараса Шевченка зображено на банкноті номіналом 100 грн. і на золотій пам'ятній монеті номіналом 200 гривень.

Більшість форм увіковічення пам'яті про видатних людей не представляє інтерес для туристів, тому і не використовується в туристській діяльності. Із форм вшанування рекреаційними ресурсами, пов'язаними із відомими особистостями, вважаємо, перш за все, пам'ятники, музеї й історико-культурні заповідники.

Музеї, присвячені життю та творчості Тараса Григоровича, є не тільки в Україні, але й світі: три в Росії та по одному в Канаді та Казахстані. Кожен із музеїв чимось унікальний, неповторний, особливий. Найбільш цікавими у туристському відношенні на території України вважаємо Національний музей Тараса Шевченка (м. Київ) і музей «Кобзаря» Т.Г. Шевченка (м. Черкаси).

Черкаська область відноситься до регіонів із найбільшою кількістю історико-культурних заповідників (8), у тому числі чотири – національні, два з яких – присвячені видатній особистості не тільки краю, а й України та світу – Тарасу Григоровичу Шевченку.

Це Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», створений 1992 р. як Державний історико-культурний заповідник на базі пам'яток культурної спадщини та природи сіл Звенигородського району Черкаської області: Шевченкового (колишня Керелівка), Моринців, Будища, відтворених меморіальних садіб у Моринцях та Літературно-меморіального музею Т.Шевченка в с. Шевченковому (існує з 1939 р.), пов'язаних з дитинством, життям і творчістю Тараса Шевченка.

Шевченківський національний заповідник у Каневі є найдавнішим історико-культурним заповідником в Україні і першим із закладів гуманітарної сфери, удостоєних статусу національного. Нині він вивчає і популяризує надбання української національної і світової історико-культурної спадщини, творчість Кобзаря, історію Тарасової (Чернечої) гори, а також здійснює на своїй території охорону пам'яток культури від доісторичних часів до сьогодення та природного ландшафту.

В Україні існує велика кількість туристських маршрутів, пов'язаних з ім'ям Т.Г. Шевченка. Присвячені йому музеї використовуються в:

- біографічно-історичних екскурсіях (розкриття біографії поета);
- літературних екскурсіях (популяризація літературних творів в місцях, де жив і творив Шевченко);
- літературно-біографічних екскурсіях (наприклад, «Шевченківські місця»).

Отже, увічнення пам'яті про Тараса Григоровича Шевченка, як видатну особистість, здійснюється в багатьох формах. У туристській діяльності використовуються в основному пам'ятники, музеї й історико-культурні заповідники.

**ВИДАННЯ ЧЕРКАСЬКОЮ ОБЛАСНОЮ
БІБЛІОТЕКОЮ БІОБІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА
«ЗЕМЛЯ, ЯКУ СХОДИВ ТАРАС...»**

Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради має великий фонд творів Т.Г. Шевченка, літератури про життя і творчість поета. Серед раритетних видань – «Кобзар» Т. Шевченка 1860 р., виданий коштом Платона Смиренка.

Відділ краєзнавчої літератури та бібліографії протягом багатьох років збирає інформацію про Т.Г. Шевченка, його зв'язок із рідним краєм, вшанування пам'яті поета на Черкащині тощо. В каталозі краєзнавчої літератури ця інформація збирається за розділами: «Черкащина – батьківщина Кобзаря. Шевченківські місця на Черкащині», «Зв'язок Т.Г. Шевченка з видатними діячами, уродженцями Черкащини. Черкащани-дослідники творчості Т.Г. Шевченка», «Шевченківські місця в образотворчому мистецтві», «Черкащина у творах Шевченка», «Черкащина в мистецькій спадщині Т.Г. Шевченка», «Черкащина – Шевченку», «Музеї і пам'ятники Шевченку», «Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», «Шевченківський національний заповідник», «Відзначення ювілеїв Т.Г. Шевченка», «Художні твори черкащан про Т. Шевченка».

У 2013 р. до 200-літнього ювілею Т. Шевченка підготовлено і видано біобібліографічний покажчик «Земля, яку сходить Тарас...» (Шевченківські місця на Черкащині).

Понад 50 пам'ятних місць Черкащини пов'язані з ім'ям Т.Г. Шевченка. Тарас Григорович народився у Моринцях, а на Чернечій горі поблизу Канева знайшов свій вічний спочинок.

Тричі приїжджав поет у рідні краї. Ці відвідини закарбувалися в пам'яті Тараса Григоровича як найбільш щирі і сокровенні. Неодноразово у своїй творчості він повертався до малої батьківщини, звертався до її історії.

Мета біобібліографічного покажчика «Земля, яку сходив Тарас...» – надати інформацію про видання, присвячені містам і селам Черкащини, пов'язаним з ім'ям Т. Шевченка.

Література, включена до покажчика, вийшла друком протягом 1991–2013 рр. Виключення становлять ті видання, які мають особливу цінність для висвітлення цієї теми. Добір літератури закінчено у травні 2013 р.

У покажчик відібрано книги, статті із збірників, періодичних видань. Джерелами виявлення матеріалів для посібника були: фонд бібліотеки, бібліографічні покажчики, присвячені Т.Г. Шевченку, прикнижкові та пристатейні списки літератури, вміщені в наукових виданнях.

Видання складається із 18 тематичних розділів і містить допоміжний покажчик. Кожен з розділів знайомить читача з публікаціями про перебування Т.Г. Шевченка в тому чи іншому населеному пункті, відображення міста чи села у творчості митця, про особистості, з якими він тут зустрічався, вшанування пам'яті поета.

У першому розділі посібника відображено літературу про Черкащину як Шевченків край в цілому; у другому – про малу батьківщину митця; у наступних – про перебування Шевченка в окремих містах і селах краю. Завершує посібник розділ про Канів як місце вічного спочинку поета.

На початку окремих розділів і підрозділів містяться короткі інформаційні довідки. Якщо назва не розкриває змісту публікації, до неї подано анотацію.

Для найбільш повного висвітлення теми посібника і зручності користування ним вміщено географічний та іменний покажчики, наповнено світлинами, копіями власних робіт художника.

Бібліографічний покажчик розрахований на краєзнавців, літературознавців, бібліотечних, музейних працівників, педагогів, студентів, туристів, усіх, хто цікавиться життям і творчістю Т.Г. Шевченка.

**СПРИЙНЯТТЯ ПОСТАТІ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА
ШЕВЧЕНКА ІНОЗЕМНИМИ ТУРИСТАМИ
ЯК СИМВОЛУ УКРАЇНСЬКОСТІ, УКРАЇНСТВА**

Весна ніжно пробуджувала підсніжну зелень, барвінки, пестила перші золотисті квіти мати-й-мачухи. Лагідне сонце по-особливому обігрівало батьківську садибу Тараса Шевченка. Бережно кидаючи проміння на музей, хатину, дерева, огортало скульптуру «Тарас мандрує», ніби жартома перестрибуючи то на чоло, то на босі ноженята, на хвильку зупинившись на дитячому личку хлопчини.

Добігав кінця робочий день працівників Національного заповідника «Батьківщина Тараса Шевченка», що в селі Шевченковому. Він був насиченим на спілкування з відвідувачами, які з приходом весни все частіше навідують святині Шевченкового краю.

І ось біля музею зупинилось авто. З нього вийшли двоє людей, зацікавлено роззираючись довкола. По дбайливо прибраній доріжці попрямували до скульптури, затамувавши подих, споглядали то хатину, то малого Тарасика, то споруду музею. Чоловік звернувся до працівників із проханням провести їм екскурсію. Жінка мовчки вбирала очима все довкола. А в тих очах – і захоплення, і біль, і глибока, всепоглинаюча любов до нашого Тараса. В ході екскурсії, яку проводила Валентина Старусева, жінка закохала в себе беззаперечними знаннями біографії Тараса Шевченка, його творчості і особистого життя. Прочитавши ці рядки, люди можуть подумати: ну і що ж тут особливого? Глибоко зворушуючим було те, що ця відвідувачка народилась і навчалась у Японії, проживає у Франції, закохана у поезію Шевченка, що і привело її сюди, у його рідне батьківське село, до того куща калини, звідки він поніс свою любов до України, мови, народу.

Спілкування з цими відвідувачами вкотре підтвердило: ні, не марна праця нашого колективу, і не просто так заповіднику надано статус національного. Насамперед, це потрібно Тарасові Шевченку, щоб не тільки в Україні, а по всій земній кулі звучали слова Кобзаря, щоб Книга вражень

закладу повнилась такими записами, який залишили ці відвідувачі (запис зроблено японською мовою з дослівним перекладом українською): *«Чути вітер в безмежних степах України. Я чую хвилі широкого Дніпра. Я відчуваю радість при контакті з місцями, де народився Тарас Шевченко. Серце України, щире і відкрите, залишиться в моїй пам'яті. 2006 р. 10 квітня. Спасибі за екскурсію прекрасному екскурсоводу Валентині. Yoko OKASO»*

Газета «АД –Дустур» від 14.03.2013. Журналіст Талат Шаана, який відвідав рідне село Тараса Шевченка, у своїй статті в Йорданії подає такий коментар: «Прихильники українського поета та художника Тараса Шевченка нескінченним потоком їдуть до музею Кобзаря на його батьківщину, в рідну Керелівку. Посольство України в Аммані, в свою чергу, постійно проводить заходи по вшануванню поета. Зі свого боку, посол України в Йорданії Сергій Пасько наголосив на позитивній динаміці українсько-йорданського співробітництва у всіх сферах, зокрема, культурній. Він зазначив, що Посольство України в Аммані вживає заходів спільно з Міністерством культури Йорданії з організації Днів культури України в Йорданії.

Сергій Пасько супроводив йорданську делегацію стежками Тарасового дитинства, зокрема в селі Шевченковому, де гості дізналися про життєвий шлях відомого українського митця, поета та художника Тараса Шевченка. Учасників делегації до сліз зворушило те, що, вийшовши з маленької сільської хатини, він сягнув вершин світової слави. Подивувало, що Шевченко хотів бачити свою країну вільною та незалежною, щоб українська мова та історія користувалися загальною повагою. Вони дізналися, що Шевченко писав свої твори також і російською, що спонукало деяких дослідників вважати його українським та російським поетом. Здивуванню делегації не було меж, коли почули, що Т.Г. Шевченка було заарештовано та відправлено на заслання. В очах кожного з них одне питання – за віщо? Пораділи гості, що сьогодні багато площ, вулиць, містечок і сіл, університетів і шкіл в Україні носять ім'я Шевченка.

У вересні 2012 р. йорданська делегація у складі представників культурної та медичної галузей на чолі з Генеральним директором Королівського культурного центру М. Абу Самака та Головою товариства російськомовних лікарів Йорданії З. Абу Фаресом вдруге відвідала Україну. Вони наголосили: українці вважають Шевченка національним символом, а його вірші – хлібом повсякденним. Його зображення розміщене на паперових грошах України. Із захопленням переповідали, що деякі водії розміщують зображення Шевченка на панелі автомобіля.

Шевченко з дитинства любив малювати. Його біографія багато у чому нагадує життєвий шлях арабського поета Антара Аль-Абсі або Антара бен Шаддада, який боровся проти рабства. Значущість постаті Тараса Шевченка важко досягнути, коли не відвідати його батьківщину – рідне село Тараса Шевченка.

Цікавість до постаті Кобзаря, до його дитинного періоду тут, у рідній Керелівці, до його безмірної любові до України, мови, пісні з роками не зменшується, як у простих людей України, так і в іноземних шанувальників. Група артистів з Китаю знімала фільм про долю нашого поета тут, у Шевченковому, а відвідувач з Італії, молодий вчений 26 років, записав у книзі вражень: «Народиться син – наречу Тарасом, донька – Оксаною!».

Костюкова О.М.

ПАМ'ЯТНІ ШЕВЧЕНКІВСЬКІ МІСЦЯ ЧЕРКАСЬКОГО КРАЮ – ХРИСТИНІВСЬКИЙ КРАЙ

Черкащина – Шевченків край, географічний центр України, має значний туристичний потенціал. Шевченківський національний заповідник у м. Каневі, Національний історико-культурний заповідник «Батьківщина Т. Шевченка», Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник, Кам'янський державний історико-культурний заповідник, Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура», Державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів», пам'ятки природи, історії,

культури, археології, архітектури, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, музеї, пам'ятні місця, пов'язані з життям, творчістю і бойовою славою видатних особистостей є основою багатьох, особливо шкільних навчальних, туристичних та екскурсійних маршрутів, пов'язаних з життям і творчістю Т.Г. Шевченка. Але ще не всі райони включено до них і основне завдання полягає у необхідності максимального освоєння туристичних ресурсів Черкаської області, що надасть можливість перспективного розширення туристського потоку. Глибокого дослідження потребує, зокрема, Христинівський район: від прадавніх поселень до сучасних здобутків.

Це край, на терені якого утверджувалося козацтво, відбувалися героїчні події гайдамацького руху, це – батьківщина ватажка Коліївщини Івана Гонти. Екскурсійний маршрут по Христинівщині наочно розкриває сторінки історичної поеми Т.Г. Шевченка – «Гайдамаки».

За козацької доби було засновано села Ботвинівка, Ліщинівка, Заячківка, Вербовата. Христинівські козаки приєдналися до повстанців під проводом С. Наливайка, які розташовувалися в навколишніх містах. Вони брали активну участь у національно-визвольній війні 1648–1654 рр. на чолі з видатним державотворцем Богданом Хмельницьким і входили до Кочубіївської, Уманської та Івангородської сотні, відповідно з таким порядком сіл: 1) Ботвинка, Босівка, Ліщинівка, Верхнячка; 2) Івангород, Велика Севаст'янівка, Талалаївка.

Гайдамацький рух охопив Христинівщину, коли у 1768 р. на Правобережній Україні розпочалося велике народно-визвольне повстання. І саме Христинівська земля зростила, надала силу, насагу і непереможне стремління до волі одному з ватажків Коліївщини – Івану Гонті.

Відомий дослідник рідного краю, подій, які там відбувалися у період гайдамаччини, Г.Ю. Храбан, подає такі автобіографічні відомості про І. Гонту: «Майбутній народний герой України користувався довір'ям самого магната, про що, навіть, згадував у своїх мемуарах Станіслав Август Понятовський. За деякими даними дружина Івана була сестрою відомого православного протопопа Кирила Зільницького, вбитого у 1776 р.

Він мав, нібито, чотири дочки і сина. Вважався підданим з с. Розсішки, жив в Орадівці, разом з полковником Обухом-Воцатинським – посесором Розсішок та Орадівки. Гонта користувався авторитетом у козаків та селян».

Глибоке вивчення історії та видатних особистостей, зокрема, Івана Гонти належать краєзнавцю Л.Я. Дяченку. Він підкреслював: «Самі поляки називали Гонту самородком, їм важко було пояснити розум і благородство Гонти від селянського походження. Високий на зріст, ставний, великої фізичної сили козак, мав шляхетні манери і добру самоосвіту. Він не тільки володів церковнослов'янським письмом, але вивчився розмовляти польською та умів нею писати. До вступу на військову службу І. Гонта займав посаду ктитора у старій Воздвиженській церкві містечка Володарка».

Село Розсішки, яке І. Гонта отримав за службу у надвірному війську Ф. Потоцького, відоме з XVII ст., засноване козаками і розташоване на річці Удич. За його сприяння в селі у 1763 р. було побудовано дерев'яну церкву Великомучениці Параскеви.

На одвірку розсішської церкви зберігся напис про збудування її Гонтою. В пам'ять про нього церкву не перебудовували, а тільки ремонтували. Архітектура трикупольної церкви була характерною для українського православ'я того часу. Перед відміною кріпаччини в Розсішках проживало 1126 православних, 8 католиків, 16 євреїв, за селом було 2091 десятина землі (близько 2,3 га). У 1861 р. у селі відкрили церковно-приходську школу для хлопчиків і дівчаток. У 1880-х роках в селі діяло два водяних і шість вітрякових млинів, церковно-приходська школа. Панська земля становило 817 десятин, церковна – 37, селянська – 971.

Отже, подорожі Христинівським краєм значно доповнюють і розширюють твори Т.Г. Шевченка, присвячені козацькій славі Черкащини та України.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ «КОРІННЯ ШЕВЧЕНКОВОГО РОДУ»

В Україні з давніх-давен у великій пошані були сім'я, рід, родина. Саме родина була головною складовою українського етносу, української нації. У родині виховувалися і любов до батька й матері, і повага до дідусів і бабусь, і пошана до всіх членів роду. Українська родина була надзвичайно важливим культурним і соціальним елементом суспільства. Тому, коли ведемо розмову про родину, то маємо на увазі насамперед сім'ю, подружжя. Також це і кровно близькі люди, яких єднає щира любов і відданість. Родина – поняття, що існує у просторі та часі, це ряд поколінь від далеких пращурів до ще ненароджених майбутніх нащадків. Тому родинні цінності передаються від покоління до покоління й являють собою рід як одну з головних підвалин народу.

Головна цінність родини – продовження роду, розквіт українців і українства в Україні та по всіх куточках земної кулі, де розпорошена українська діаспора. Українська родина має тисячолітню історію. Характерними рисами української родини є пошана один до одного, взаємоповага, братерство.

На цих основних принципах виховувався і Тарас Григорович Шевченко. Шевченкові пращури не були ні генералами, ні гетьманами. Вони орали землю, гайдамакували під проводом Гонти і Залізняка або ж возили сіль чумацькими шляхами. Предків своїх вони шанували, але родовід не вивчали.

Про життя та творчість Тараса Григоровича Шевченка, його духовну спадщину написано і надруковано багато і різними мовами світу. Ще не одне покоління в майбутньому продовжить вивчення творчості генія. Але на детальне і глибоке вивчення та дослідження заслуговує саме рід Шевченків. І не зав'януть гілки родоводу братів і сестер Тараса Григоровича Шевченка, бо продовжують його гідні люди.

У 1863 р. у журналі «Основа» друг Тараса Шевченка, історик Олександр Лазаревський, зробив першу спробу систематизувати деякі біографічні відомості, пов'язані з сім'єю поета. У своєму нарисі він

скористався спогадами молодшої сестри Ярини. Це започаткувало низку досліджень, які тією чи іншою мірою стосуються родинних зв'язків Тараса Шевченка. Головними джерелами інформації стали розповіді поетових близьких. Багато з родичів не встигли поділитися своїми спогадами...

Родина Шевченків була великою. Тільки із сторони батька Григорія Тарас мав шістьох рідних тіток і дядьків. Неважко уявити, скільки було в нього двоюрідних братів та сестер, а від них – племінників. Більшість з них добре знали свого знаменитого родича. Зокрема, зустрічалася з Кобзарем дочка Катерини Григорівни, поетова племінниця Федора Бондур, що мала неабиякі здібності у малярстві. Від дядька Тараса, який цікавився її творчим доробком, Федора дістала чимало порад. Трохим – син молодшого Тарасового брата Йосипа – народився під час першого приїзду Тараса Григоровича на батьківщину влітку 1843 р., і став його хрещеником, улюбленцем. Поет не раз відвідував Трохима (прадіда автора), а востаннє бачив його, коли хлопцеві вже виповнилося 16 років. Старші діти братів Микити та Йосипа, сестри Ярини разом із батьками супроводжували труну Тараса Григоровича з Києва до Канева.

Протягом тридцяти років автором (дальнім родичем Тараса Шевченка) вперше в Україні та світі проводились дослідження генеалогії роду Т.Г. Шевченка, результатом яких було видання видавництвом «Алефа» у 2012 р. книги «Коріння Шевченкового роду» коштом Юрія Кармазіна накладом 500 примірників. У книзі є світлини з сімейних архівів, вік деяких із них перевищує століття. До книги на компакт-диску додається генеалогічне дерево роду Т.Г. Шевченка – понад 1300 осіб. У 2013 р. це раритетне видання потрапило до «Книги рекордів України».

Не зважаючи на обмежений наклад книги, вона знайшла своїх читачів в Україні, США, Франції, Японії, Німеччині, Російській Федерації, Казахстані, Болгарії, Ізраїлі та Австралії. До речі, 3 березня 2013 р. вона була презентована по сіднейському радіо «SBS» та 5 березня 2013 р. – на шпальтах австралійської газети «Вільна Думка». Із книгою ознайомились школярі Черкаської, Львівської, Дніпропетровської областей, Автономної Республіки Крим, студенти Криворізького державного педагогічного університету. Позитивно про книгу відгукнулась і громадськість України в

засобах масової інформації, зокрема були публікації в газетах «Літературна Україна», «Слова Просвіти», «Сільські вісті», «Нова Доба», «Кримська світлиця», «Черкаський Край», «Шевченковий Край» та ін., звучала інформація на хвилях національної радіостанції «Культура», Черкаській, Криворізькій телестудіях, проходили відеосюжети на Всеукраїнській студії телебачення «Тоніс».

Отже, авторська робота «Коріння Шевченкового роду» має та матиме велике значення і для українських родин, і для держави в цілому, бо допомагатиме підростаючому поколінню назавжди усвідомити: ми – господарі на українській землі.

Мельниченко В.М.

ІСТОРІЯ МОНУМЕНТАЛЬНОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ ЧЕРКАЩИНИ

Найпершим увічненням пам'яті Т.Г. Шевченка на його рідній землі – Черкащині – після смерті стало облаштування у 1861 р. могили на вершині Чернечої гори поблизу Канева – у місці, яке відповідало шевченківському «Заповіту». Григорій Честахівський – давній товариш Шевченка й один із організаторів його поховання саме на Чернечій горі над Дніпром, після похорону залишився в Каневі, щоб насипати над прахом поета високу могилу. Канівчани й жителі навколишніх сіл два місяці пеленами, хустинами, торбинками й кошиками носили землю з ближніх урвищ-ярів на могилу Тараса, обкладали її камінням. Поступово над місцем поховання Шевченка виріс пагорб у кілька метрів заввишки.

На могилі встановили великий дубовий хрест. Однак він із часом підгнив і впав. Було вирішено на народні пожертви встановити на могилі новий, вже чавунний хрест. Монументальний чавунний пам'ятник-хрест (проект академіка архітектури В. Сичугова) був встановлений 1884 р. Тоді ж впорядкували могилу і за народні кошти збудували перший народний музей Кобзаря – «Тарасову світлицю».

Однією із перших спроб увічнити пам'ять Т.Г. Шевченка на його батьківщині можна вважати позначення місця його батьківської хати –

вкопаний млиновий камінь з написом «Тут була хата Т.Г. Шевченка». У 1917 р. до цього місця було перенесено з церковної площі п'єдестал з-під бюста «царя-освободителя» і вкопано поруч із каменем. На постамент поставлено маленьке гіпсове погруддя Т. Шевченка.

Справжнім народним творцем монументальної Шевченкіани Черкаського краю став уродженець с. Попівка Звенигородського району Каленик Мефодійович Терещенко. За його проектом на Городищенському цукровому заводі відлили чавунне погруддя Т.Г. Шевченка, яке 1 липня 1923 р. було встановлено на Чернечій горі в Каневі замість хреста. Інші створені К.М. Терещенком пам'ятники Кобзареві встановлено в Шполі (1925), Моринцях (1929), Шевченковому (1930).

До 125-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка 18 червня 1939 р. одночасно з відкриттям літературно-меморіального музею на могилі поета було відкрито бронзовий пам'ятник поету (скульптор Матвій Манізер), який планували встановити у Києві біля університету.

З утворенням у 1954 р. Черкаської області і початком хрущовської «відлиги» у містах та районах Черкащини замінюються старі і встановлюються нові пам'ятники, пам'ятні знаки та меморіальні дошки. На батьківщині Кобзаря, де пам'ятники були виготовлені із нетривкого матеріалу (гіпсу) ще в довоєнні роки і перебували в незадовільному стані, відбулася їх заміна. В один день – 10 березня 1956 р. у с. Моринцях на садибі, де стояла хата, в якій народився Т.Г. Шевченко, – було відкрито бюст поета на гранітному постаменті, а в с. Шевченковому, на місці хати, в якій він провів свої дитячі роки, встановлено пам'ятний знак. У 1957 р. було відкрито пам'ятник Т.Г. Шевченку у с. Шевченковому.

Робота з упорядкування шевченківських місць проводилася й в інших містах і районах Черкаської області. Зокрема, у Чигирині у 1954 р. встановили погруддя Шевченка. Біля Мотронинського Свято-Троїцького монастиря у 1968 р. відкрито кам'яну стелу, де на граніті вирізьблені слова: «Встановлено на відзнаку перебування у Холодному Яру в 1822, 1843, 1845 роках геніального українського поета революціонера-демократа Тараса Григоровича Шевченка».

У квітні 1966 р. в Умані відкрито перший пам'ятник Т.Г. Шевченкові. А 9 березня 1981 р. – встановлено новий металевобронзовий пам'ятник. У 1964 р. відкрито пам'ятник Т.Г. Шевченку у Черкасах, яким композиційно завершено однойменну площу біля обласного музично-драматичного театру.

У роки незалежності пам'ятники Т.Г. Шевченку прикрасили площі і вулиці багатьох міст і сіл Черкащини. Бронзова постать Кобзаря 20 липня 1993 р. постала в парку імені Т.Г. Шевченка в Золотоноші. У 1999 р. пам'ятник Кобзареві відкрито в Корсунь-Шевченківському. Пам'ятник Т.Г. Шевченкові у 2009 р. відкрито у с. Криві Коліна Тальнівського району.

З'являються пам'ятники та скульптурні композиції, які відзначаються своєю оригінальністю і неповторністю. Окрасою Національного заповідника «Батьківщина Шевченка» на Звенигородщині стали авторські роботи скульптора А. Куца у співавторстві з архітектором М. Барановським «Мене там мати повила», «Тарас малює», «Мені тринадцятий минало», «Тарас мандрує», які увійшли до скульптурного ансамблю «Шлях Тараса», що відтворює життя поета, починаючи від немовляти і до останнього приїзду на свою батьківщину. Початок циклу – «Мене там мати повила», що стоїть на в'їзді до Моринців (і де малий Тарас зображений на руках у матері). А закінчується – погруддям Шевченка – саме таким він востаннє ступив на землю батьків.

Образ матері Шевченка – Катерини Якимівни Бойко закарбовано у пам'ятнику відкритому у 2006 р. у с. Моринці. Того ж року в с. Зелена Діброва Городищенського району відкрито пам'ятник старшій сестрі поета – Катерині Красицькій.

До 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка монументальна Шевченкіана Черкащини поповнилася новими пам'ятниками. Зокрема, у 2013 р. пам'ятники Кобзареві відкрито в селах Теклине Смілянського, Велика Севастьянівка Христинівського, Паланка Уманського, Лозуватка та Матусів Шполянського, Стеблів Корсунь-Шевченківського районів.

Відкриття пам'ятників у населених пунктах краю проходять урочисто і святково за великої участі людей і стають пам'ятними подіями у громадсько-культурному житті.

Сьогодні монументальна шевченкіана Черкащини включає 23 пам'ятники та 46 погрудь Т.Г. Шевченка, а також 23 пам'ятні знаки про перебування поета в різних куточках Черкаського краю.

Метик Л.І.

ЧЕРКАЩИНА – БАТЬКІВЩИНА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Черкащина – святиня українського народу, національне осереддя, яке славиться своїм героїчним минулим. Пам'ятає ця земля набіги печенігів, сліпу лють гайдамацького повстання, Національно-визвольну війну Богдана Хмельницького, а також Велику Вітчизняну війну.

Черкащина є батьківщиною таких видатних особистостей, як С.С. Гулак-Артемівський, О. Кошиць, Ю. Тютюнник, І. Нечуй-Левицький, Б. Хмельницький та ін. Тут жили і плідно працювали А. Міцкевич, І. Котляревський, перший ректор Київського університету М. Максимович, вчений-садовод П. Симиренко, поет В. Симоненко та ін.

Саме Черкащина і є колискою Великого Кобзаря – Тараса Григоровича Шевченка. Це земля, яку малий Тарас сховає «малими босими ногами», та земля, що прийняла його і після смерті.

Під впливом історії формувалася світогляд Тараса, а перекази і легенди, що їх розповідали дід Іван та місцеві старожили, будили у хлопця любов до Малої батьківщини й України, формували в нього почуття добра, героїзму і патріотизму, усвідомлення величі українського народу і глибокої шани до нього. З думкою про рідний край Тарас Шевченко прожив усе життя. Саме любов до нього, його історія, тяжке життя і праця, прагнення до волі українського селянина допомогли Шевченкові розумом і серцем осягнути Україну, її велич.

У Вільшану, де був головний маєток пана Павла Васильовича Енгельгардта, малий Тарас Шевченко прийшов просити дозволу навчатися малювати у хліпнівського маляра-дяка, але потрапляє до маєтку

кухарчуком на кухню та згодом стає особистим слугою (козачком) пана. Пізніше у своїх спогадах про це село Т. Шевченко писав: «Нехай Бог простить, отим олівцем вкраденим у Вільшані в конторщика я малював свої перші малюнки».

Тарасове дитинство минало в живописній місцевості. Один із історичних записів свідчить: «Село Керелівка розташоване в мальовничій місцевості українського лісостепу: її хвилясту поверхню перетинають маленькі річки, на схилах пагорбів – вікові ліси, зелені байраки. Де-не-де височать могили (кургани), повз які ще на початку ХІХ ст. проходив чумацький шлях до Одеси й Криму...». Але Керелівка є типовим селом на Черкащині.

У повісті «Княгиня» Т.Г. Шевченко так згадує про Керелівку: «И вот стоит передо мною наша бедная, старая белая хата, с потемневшею соломенною крышею и черным дымарем, а около хаты на прычилку яблони с краснобокими яблоками, а вокруг яблони цветник, любимец моей незабвенной сестры, моей терпеливой, моей нежной няньки! А у ворот стоит старая развесистая верба с засохшею верхушкою, а за вербою стоит клуня, окруженная стогами жита, пшеницы и разного всякого хлеба; А за клунею, по косогору, пойдет уже сад. Да какой сад!... густой, темный, тихий... а за садом левада, а за левадою долина, а в долине тихий, едва журчащий ручей, уставленный вербами и калиною и окутанный широколиственными, темными лопухами...».

Черкаський край оспіваний і відомим українським письменником Іваном Нечуєм-Левицьким: «Од самого берега Росі, на південь, де Канівський повіт межує з Звенигородським, починається такий рай, якого трудно знайти на Україні. Дрібні та круті гори од самої Росі йдуть ніби крутими хвилями. На крутих горах, по глибоких долинах подекуди зеленіють дубові та грабові старі ліси. Усі села суспіль ніби залиті старими садками. Ідеш селами, неначе густими лісами: по обидва боки улиць скрізь стоять садки, наче зелені стіни. Здорові черешні й груші зовсім закривають білі хати... Які пишні села в цім краї бувають весною, коли зацвітуть садки! Одно село зовсім запало в глибоку долину й неначе потонуло в білому цвіту садків, як у молочному озері; друге стоїть на спадистій горі й

красується в яблунях та черешнях проти сонця, неначе біле марево в прозорій імлі... З таких пишних садків вилинув, як соловей з гаю, Шевченків геній, і його пісня така ж поетична, як ті садки весняної доби».

Тема малої батьківщини наскрізною ниткою проходить у поетичній, малярській та прозовій творчості Кобзаря. Краєвиди і люди цих місць з їхніми історично зафіксованими реаліями в назвах кутків, ставків, хуторів із різних сіл та містечок батьківщини раз у раз виникатимуть у творчій уяві – чи то романтичними образами, наприклад «Тополя», «Причинна», чи історичними – «Іван Підкова», «Гайдамаки», чи ліричними пейзажами – «Садок вишневий коло хати», чи жартівливими віршами, які стали згодом улюбленими жартівливими піснями нашого народу.

Благословенна земля! В самому центрі України вона «прослалась килимами» врожайних полів, буйнотравих луків, густолистих лісів, а подекуди прорізана глибокими ярами та балками або підноситься високим узвишшям. В'ються тут блакитні стрічки легендарних Вільшанки, Росі, Супою, Тікича, Тясмина, а передовсім – предковічного Борисфена, яким прославився колись «шлях із варягів у греки», – головної річки України – повноводного Дніпра-Славути. А на берегах цих рік, на високих пагорбах та широких долинах розкинулися міста і містечка, селища і села, нерозривно пов'язані з давньою історією українського народу. Їх назви вікопам'ятні, записані на скрижалях нашої історії: Звенигородка, Корсунь, Умань, Черкаси, Чигирин, Суботів, а ще Моринці, Керелівка (нині Шевченкове), Будище, Вільшана, Лисянка, Хлипнівка, Звенигородка, Пединівка, Тарасівка, Канів – це і є Шевченків край!

Сьогодні землі позначені пам'ятниками, пам'ятними знаками, де бував Т. Шевченко у різні періоди його життя. Нині ці місця відвідують школярі, студенти, дорослі, гості із зарубіжжя, мандрівники, ті, хто прагне самостійно пізнати Шевченка – простого й величного. А говорить він до нас своїми безсмертними творами. Читаймо їх, осмислюймо свою минувшину і думаймо про майбутнє. Бо саме до цього і закликав нас Кобзар, щоб від дій усіх українців «ожила добра слава – слава України».

НОВОСТВОРЕНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ОБ'ЄКТ НА ЧЕРКАЩИНІ – МУЗЕЙ Т.Г. ШЕВЧЕНКА В МОШНАХ

На Черкащині свято бережуть пам'ять про славного земляка – великого Кобзаря. Адже саме черкаська земля дала світові генія і прийняла його назавжди в своє лоно. Як і заповідав Т.Г. Шевченко, його було поховано над Дніпром, на високій Чернечій горі, що зветься тепер Тарасовою. Ім'я Кобзаря увічнене у назвах населених пунктів, культурно-освітніх закладів, вулиць краю, викарбуване на пам'ятних дошках, монументах і пам'ятниках. Майже в кожному музеї краю є матеріали, що розповідають про Кобзаря. Але актуальним є створення не тільки нових експозицій, а й музеїв.

Село Мошни посідає одне з помітних місць у сучасній Шевченкіані. Тут кілька разів побував Тарас Григорович, тут жили його добрі знайомі і друзі. І тут залишились пам'ятки і пам'ятні місця, пов'язані з його ім'ям.

Т.Г. Шевченко бував тут у найщасливіші дні свого вільного, сповненого творчого злету життя. А пізніше потрапив сюди, точніше – був доставлений під вартою, коли його звинуватили у блюзнірстві. Тут він провів більшу частину строку свого третього, останнього арешту та зустрів щирих і добрих друзів, які підтримали Тараса Григоровича у лиху годину. Саме про них він неодноразово згадував в останні два роки свого життя в холодному Петербурзі, передаючи свої вітання у листах.

У Мошнях зберігся будинок міщанина поляка Нагановського, де був заїжджий двір, в якому і зупинявся поет. Пізніше будинок став власністю нащадків П. Маринковського, який придбав його у 1901 р. Господарі завжди з гордістю розповідали про перебування в їхньому будинку Т.Г. Шевченка, а у світлиці висів портрет Кобзаря, прикрашений вишитим рушником.

Після підписання Президентом України Указу «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» на початку 2013 р. будинок колишнього заїжджого двору у Мошнях було викуплено в його власниці Гончар Марії Сергіївни (до

одруження Маринковської) і передано на баланс Черкаського обласного краєзнавчого музею, працівники якого відразу почали підготовку до створення музею Т.Г. Шевченка у с. Мошни.

Результатом проведених у вересні–грудні 2013 р. ремонтно-будівельних і реставраційних робіт стало створення цілого музейного комплексу. Роботи проводились за рахунок залучених коштів, значним був внесок трудових колективів Черкаського району. Не залишились осторонь і мешканці села, які передали унікальні предмети, фотографії. Все це дало можливість у досить коротких термін створити саму експозицію не тільки в будинку, а й в стайні.

Музей Т.Г. Шевченка у Мошнях є справжнім комплексом. Тут можна побачити дворище середини ХІХ ст. із характерними спорудами, відчутти дух того часу в предметах побуту, одязі. Всередині будинку збережені всі основні конструкції: долівка, сволоки, піч, яка не знала перебудов і збереглась в автентичному вигляді. Це сприяло створенню значних етнографічних комплексів із матеріалів, характерних для середини ХІХ ст.

Експозиція починається показом перебування поета у Мошнях у 1843 та 1845 роках. Тут представлені об'єкти, які бачив і про які він писав: Мошногірський монастир, Башта Святослава, запис у «Щоденнику», дорожній альбом 1839–1843 рр. Тут же – автопортрет поета, молодого, усміхненого, із щирою відкритою посмішкою. Два наступні комплекси розділені вікном, наче розділяють і саму долю Кобзаря. Подані його малюнки 1843–1845 рр.: могутнє дерево, широка простора панорама та надломлені із засохлим гіллям дерева, замальовані влітку 1859 р.

Значну увагу приділено арешту поета, прибуття у Мошни, допит, перебування на становій квартирі, листування з Максимовичами, сприяння друзів покращенню його становища. А також і його мошнівське оточення: друзі, знайомі і шанувальники. Головним лейтмотивом експозиції стало завдання показати самого Т.Г. Шевченка, відтворити його присутність. Це його автопортрет 1844 р., фотографії 1859 р., портрет поета роботи художника В.І. Касіяна, малюнки черкаського художника В. Крючкова «Т.Г. Шевченко малює Преображенський собор у Мошнях» та

«Т.Г. Шевченко біля будинку Нагановського», створені спеціально для експозиції музею. Окрасою експозиції стали полотна мошнівських художників: багатофігурне полотно заслуженого художника України І. Бондаря «Т.Г. Шевченко і Мошни» та В. Прожоги «Т.Г. Шевченко в Мошнях».

Важливим стало відтворення світлиці, де крім традиційного оформлення будинку середини XIX ст. можна побачити предмети, характерні для постійного двору. В кухні зібрані етнографічні матеріали, що ілюструють хатнє господарство з усім комплексом необхідного начиння, а головною її прикрасою є піч XIX ст. Із кухні – віконце в спальню, де створено меморіальний комплекс, адже саме в цій кімнаті відпочивав і провів кілька ночей Т.Г. Шевченко. Унікальне металеве ліжко, яке було тут із середини XIX ст., для музею передано мешканцем села, краєзнавцем, автором дослідження про Мошни В. Гречухою. У спальні експонуються сундук, саквояж та інші дорожні предмети. На стіні висить картина з краєвидом села Мошни невідомого митця.

Розповідається у музеї і про Василя Маслова (Маслія), який ще гімназистом зустрічався з поетом у Мошнях у 1859 р., а пізніше став одним із перших його біографів.

Для збереження колориту містечкового життя XIX ст., передачі атмосфери середовища, в якому опинився Т.Г. Шевченко було відтворене подвір'я навколо будинку: стайня, колодязь, конов'язь, місце напування коней, погріб тощо.

У стайні зібрані матеріали, які розповідають про транспортні засоби XIX ст. Тут же є відкрита частина, з якої можна оглянути чудову панораму села з унікальним за своєю архітектурою Преображенським собором, збудованим у 1840 р. за проектом архітектора Торрічеллі.

Перші відвідувачі музею залишили схвальні відгуки про експозицію, відзначили його цікаві комплекси і унікальні предмети. Музей тільки розпочинає своє життя. Та в нього вже з'явилися друзі, які передають у дар твори поета, цікаві предмети, свої творчі роботи.

ПАМ'ЯТНИКИ Т.Г. ШЕВЧЕНКУ І ТУРИЗМ

У березні 2014 року, який оголошений Роком Тараса Григоровича Шевченка, в Україні та за кордоном відзначатимуть двохсотлітній ювілей від дня народження цього видатного українського поета, прозаїка, драматурга, художника, політичного та громадського діяча.

Пам'ятники створюють для увічнення пам'яті про видатних осіб, однією з яких і був Тарас Шевченко. У світі немає іншого діяча культури чи мистецтва, крім Т.Г. Шевченко, якому вдячні нащадки встановили б стільки пам'ятників – близько 1400, переважна більшість яких (1256) розташована в Україні.

У 55 країнах світу встановлено близько 130 пам'ятників Т.Г. Шевченку. Вони є на усіх континентах світу, окрім Африки. Найбільше їх у Росії (30), Казахстані (16), США (9), Канаді (9), Білорусі (6), Польщі (5), Молдові (4), Бразилії (3), Аргентині (3), Франції (3). Таке розташування пам'ятників Кобзареві пояснюється такими причинами: 1) він там перебував (Росія, Казахстан, Литва, Польща); 2) країни колишнього Радянського Союзу (наприклад, Білорусь, Грузія, Молдова); 3) проживання української діаспори (наприклад, Канада, США та ін.).

Були чотири хвилі, коли масово будувались пам'ятники Шевченкові. Перша хвиля припала на 100-річчя від дня народження поета у 1914 р., друга – після возз'єднання Західної України (після 1939 р.), третя – період «відлиги» (1954 р.), а найбільша – припала на початок 1990-х років, у час відновлення незалежності України. Є чотири визначних дати у житті Шевченка: 9 березня 1814 р. – день народження Кобзаря, 10 березня 1861 р. – день смерті, 22 квітня 1838 р. – був викуплений з кріпацтва, 22 травня 1861 р. – перепохований у Каневі.

Перший пам'ятник Кобзарю було відкрито не в Україні, а на території сучасного Казахстану (тоді це була Російська імперія). На півострові Мангишлак (тепер м. Форт Шевченко), де поет відбував своє покарання, у 1881 р. до 20-річчя від дня його смерті на півкруглому постаменті було встановлено погруддя Шевченка. Роботи виконувались

під керівництвом І.О. Ускова, який був комендантом Новопетровського укріплення, коли Тарас Григорович перебував там на засланні. У 1920 р. пам'ятник було зруйновано, а через сім років – відновлено.

Перше погруддя поету, виконане з мармуру, з'явилося у садибі меценатки Х. Алчевської у Харкові ще 1889 р. Готуючись відзначити 100-річчя поета, у 1914 р. у багатьох містечках і селах України, особливо на Західній Україні, було встановлено кілька десятків пам'ятників Тарасу Григоровичу. Переважно це були погруддя чи невеликі постаті. Окремі з них, переживши десятиліття, вціліли і до наших днів. Наприклад, у Коломиї, Косові, Вовчинцях, Надіїві, Завадові та ін. Своєрідним пам'ятником Кобзарю були насипані кургани з великими хрестами на вершині.

Найвдалішим твором мистецтва вважають пам'ятник Т.Г. Шевченку у м. Києві, адже він вирізняється високим професіоналізмом при створенні не тільки скульптурного портрету, але й у підборі місця розташування, ландшафту. На місці монумента Шевченку до революції стояв пам'ятник царю, від якого залишився постамент. Конкурс на краще втілення образу Кобзаря для встановлення пам'ятника Т.Г. Шевченка у столиці до святкувати 120-річчя з дня його народження виграв ленинградський скульптор Матвій Манізер. Пам'ятник виявився замалий для цього простору, коли його виготовили і привезли на місце, тому встановити його в Каневі. А в Києві скульптор повторює з несуттєвими змінами свою попередню роботу, але робить саму постать на два метри вищою.

Одним із кращих і найвідоміших зразків монументальної Шевченкіани у світі та найкращим пам'ятником Тарасу Шевченку в Україні вважається пам'ятник, встановлений у Харкові в 1935 р. (автори – скульптор М. Манізер і архітектор Й. Лангбард). Він є одним із символів міста і водночас – яскравим зразком скульптури соцреалізму. Навколо центральної фігури Тараса по колу розмістились 16 динамічних статуй, що символізують людей праці та їхню боротьбу за свої права проти пригноблених.

Починаючи з 1911 р. традиційне скульптурне зображення Т.Г. Шевченка – в кожусі та шапці, у похилому віці. З 1990-х років його почали зображувати у молодому віці. Пам'ятник у Чернігові (1992, автор А. Чепелик) цікавий тим, що Шевченко тут – молодий та статний франт, яким він і був, навчаючись у Петербурзькій Академії мистецтв.

Молодим Шевченко зображений Леонідом Моложанином і на пам'ятнику в Буенос-Айресі (Аргентина, 1971). В його постаті – напруження та пристрасне звернення до людей, поряд – скульптурна група «Гайдамаки», що є своєрідною ілюстрацією до образу поета. Це мистецьке рішення особливо вдале для пам'ятника, що знаходиться в іншому етнічному середовищі: супутні персонажі містять додаткову інформацію для глядачів, які мають обмежені знання про Україну, Шевченка, його твори.

Оригінальністю трактування образу Кобзаря вирізняється пам'ятник у Римі (Італія), виконаний італійським скульптором Уго Мацеї. Автор одягнув Тараса Григоровича в римську тогу, зобразив його трибуном-оратором, який, піднісши правицю, звертається до присутніх із полум'яним словом. Таке «переодягнення» – образна констатація того, що Шевченко та його твори належать не лише Україні, а й усьому людству. Розташовано пам'ятник перед греко-католицьким собором Святої Софії. Відкриття відбулося 1973 р. за участю вищого греко-католицького духовенства та великої кількості українців.

Найвищий у світі пам'ятник Шевченкові (висота 7 м) стоїть у Ковелі (Волинська обл.), а найвище місце на Землі, де встановлений монумент поетові, – на піку Шевченка (4200 м) у Кабардино-Балкарії.

При організації туризму та екскурсійної діяльності пам'ятники Т.Г. Шевченку як рекреаційні ресурси можуть бути включені до:

- оглядових маршрутів населеними пунктами, де вони розміщені (наприклад, оглядова екскурсія м. Черкаси, оглядова екскурсія м. Чигирин, оглядова екскурсія м. Санкт-Петербург);
- тематичних маршрутів із тематикою, що має відношення до Тараса Шевченка (наприклад, «Видатні поети України», «Визначні особистості

Черкащини», «Видатні художники України», «По Гоголівським і Шевченківським місцям»);

- тематичних маршрутів із тематикою, пов'язаною із пам'ятниками взагалі (наприклад, «Пам'ятники України, створені іноземними авторами», «Бронзові пам'ятники в Україні»);
- туристсько-екскурсійних маршрутів, присвячених Великому Кобзарю (наприклад, «Тарас Шевченко – славний син Черкаської землі», «Черкащина – батьківщина великого Кобзаря», «З висоти Чернечої гори», «Тарас Шевченко – Великий син України»).

Пам'ятники із зображенням Тараса Шевченка самі можуть виступати центральними об'єктами показу при прокладанні окремих тематичних маршрутів, основна мета яких продемонструвати пам'ятники або з певними властивостями, або розміщені на конкретній території. Завдання по створенню маршруту із включенням до нього всіх пам'ятників Т.Г. Шевченку в Україні теоретично можливе, але на практиці важко виконуване через, по-перше, велику їх кількість, по-друге, територіальну розпорошеність по всій країні. Тому краще при створенні маршруту спиратися на: 1) територіальну ознаку (наприклад, «Пам'ятники Тарасу Шевченку на Черкащині», «Пам'ятники Тарасу Шевченку на Тернопільщині» та ін.); 2) конкретну властивість пам'ятників Кобзарю (наприклад, «Гранітні пам'ятники Тарасу Шевченку в Україні», «Пам'ятники Тарасу Шевченку іноземних авторів в Україні» тощо).

Інколи й один об'єкт може бути рекреаційним ресурсом для створення повноцінного туру, але він повинен мати якісь унікальні властивості та бути єдиним і неповторним на Землі. Це в повній мірі стосується і деяких пам'ятників Тарасу Григоровичу Шевченку.

Чимало пам'ятників Тарасові Шевченкові буде створено до 200-річного ювілею від дня його народження як в Україні, так і за кордоном. Це можна використати як рекреаційний ресурс та організувати відповідний внутрішній тур «Новостворені пам'ятники Т.Г. Шевченка в Україні» та включити ці об'єкти в інших державах до міжнародних маршрутів цими країнами.

ЮВІЛЕЙ ШЕВЧЕНКА ЯК ПОТУЖНИЙ РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ЧЕРКАЩИНІ

У 2014 р. Черкащина готується до відзначення наймасштабнішої культурної та туристичної події року – відзначення 200-річного ювілею генія українського народу Тараса Григоровича Шевченка. Значимість цієї події держави неодноразово наголошувалась керівниками уряду, тому Указом Президента України 2014 рік оголошено Роком Тараса Шевченка.

Для гідного відзначення цієї пам'ятної дати для всього українського народу розроблено ряд мистецьких, культурних та туристичних заходів, проводяться роботи по реставрації та реконструкції пам'яток, пов'язаних з ім'ям Тараса Шевченка.

2014 рік стане особливим для розвитку туристичної індустрії Черкаської області. Регіон отримує державні дотації для впорядкування туристичних об'єктів та інфраструктури, туристичний потенціал буде представлений на національних та міжнародних виставкових заходах, а заплановані заходи – приведуть в області численну кількість туристів та екскурсантів.

До 200-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка відділ розвитку туризму та іміджевої діяльності Черкаської обласної державної адміністрації розробив 11 туристичних маршрутів, присвячених ювілею Великого Кобзаря:

- «Кобзар-Екстрим-Тур» (м. Черкаси – с. Шампанія – с. Моринці – с. Шевченкове – с. Будище – м. Черкаси);
- «Шляхами Кобзаря» (м. Звенигородка – с. Шевченкове – с. Будище – с. Моринці);
- «Німі свідки Тарасової долі» (м. Звенигородка – с. Шевченкове – с. Будище – с. Моринці – с. Вільшана – с. Мліїв – с. Стеблів – с. Зелена Діброва – м. Корсунь-Шевченківський);
- «Кам'янка – Шевченкове» (батьківська хата Т.Г. Шевченка XIX ст., будинок-музей Т.Г. Шевченка);

- «Шевченківські місця на Канівщині» (с. Межиріч – м. Канів – с. Ліпляве – с. Прохорівка – с. Бучач – с. Пекарі);
- «Земля Богдана та Тараса» (м. Черкаси – м. Чигирин – с. Суботів – Холодний Яр – м. Черкаси – с. Будище – с. Моринці – с. Шевченкове);
- «Шляхами козацької слави» (м. Черкаси – м. Чигирин – м. Корсунь-Шевченківський – с. Будище – с. Моринці – с. Шевченкове);
- «Батьківщина Шевченка» (м. Черкаси – с. Будище – с. Моринці – с. Шевченкове – м. Умань)

Проте найбільший акцент планується роботи на трьох маршрутах:

- «Стежками натхнення»;
- «Черкащина – колыска Великого Кобзаря»;
- «Земля Тараса».

Туристичний маршрут «Стежками натхнення» об'єднує об'єкти Національного заповідника «Батьківщина Тараса Шевченка», Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника, Шевченківського національного заповідника та Національного історико-культурного заповідника «Чигирин». Маршрут пролягає через 16 населених пунктів: Черкаси – Мошни – Корсунь-Шевченківський (Стеблів) – Моринці – Будище – Шевченкове – Черкаси – Суботів (Медведівка, Холодний Яр) – Чигирин – Черкаси – Канів (Межиріч, Пекарі, Ліпляве, Прохорівка).

Маршрут «Черкащина – колыска Великого Кобзаря» деталізує життя і творчість відомого земляка, у точній хронологічній послідовності проведе життєвим шляхом Тараса Шевченка. Маршрут пролягає 9 населеними пунктами та знайомить із дитинством малого Тараса, долею батьків і рідних. Маршрут проходить через такі населені пункти: Черкаси – Мошни – Городище – Мліїв – Вільшана, Зелена Діброва – Корсунь-Шевченківський – Стеблів – Моринці – Шевченкове – Будище – Лисянка – Умань.

Туристичний маршрут «Земля Тараса» має свою драматургію. Так першого дня туристам пропонується екскурсія Моринці – Шевченкове – Будище – Вільшана, з ночівлею у місті Черкаси. Другий день присвячений Черкасам: Музей «Кобзаря» та вистава-епос «Тарас» за драматургічною

поемою тетралогією Богдана Стельмаха у Черкаському обласному музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка. Вистава поєднує масштабну поетичну розповідь про Тараса Шевченка від 6 років до відходу у вічність з мультимедіями. Завдяки постановці глядачі стають свідками становлення творчості генія. Маршрут пролягає наступними пунктами: Черкаси – Моринці – Шевченкове – Будище – Черкаси – Мошни – Черкаси (вистава) – Канів (Межиріч, Пекарі, Ліпляве, Прохорівка).

Всі туристичні маршрути присвячені до 200-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка орієнтовані на:

- шкільну та студентську національно свідому молодь та молодь іноземних держав, яка має бажання ознайомитися з національними обрядами і традиціями;
- офіційних осіб, діячів культури та мистецтва, представників дипломатичного корпусу;
- науковців та дослідників;
- представників діаспори та іноземців;
- усіх зацікавлених громадян України.

Для популяризації Черкаської області на міжнародному та внутрішньому туристичному ринках, а також привабленню більшої кількості відвідувачів проводиться ряд робіт:

- підготовка проведення «Днів Черкащини» у Івано-Франківську, Львові та Донецьку;
- участь у міжнародних та національних виставках, салонах та ярмарках;
- розсилка запрошень представникам української діаспори;
- презентація області у посольствах іноземних держав в Україні та ін.

Враховуючи заплановані іміджеві, культурні та мистецькі заходи, проведену роботу по реставрації і відновленню туристичних ресурсів, налагодженню співпраці з обласними державними адміністраціями, посольствами та суб'єктами туристичної діяльності очікується збільшення кількості туристів та екскурсантів до 15%.

ВІДВІДУВАННЯ ШЕВЧЕНКОВОЇ МОГИЛИ ЛАУРЕАТАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА

За 53 роки існування Національної премії України ім. Т. Шевченка цього почесного звання удостоєно десятки поетів, письменників, художників, журналістів, майстрів народної творчості, акторів. Кожний із них вважав і вважає своїм обов'язком прийти і вклонитися священній могилі Кобзаря. І не лише прийти і в глибокій шанобі схилити голову, а й передати музеєві свої скромні дарунки, залишити хвилюючі записи на сторінках книги вражень.

Гортаючи сторінки цього своєрідного літопису любові народної до поета, можна зустріти дуже багато записів лауреатів Шевченківської премії.

Як відомо, першими лауреатами 1962 р. стали український поет П.Г. Тичина, письменник О.Т. Гончар, композитор П.І. Майборода. І всі вони дуже часто приїздили до місця вічного спочинку українського поета на Тарасову гору в Канів. Павло Григорович, зокрема, був щирим другом не тільки музею Кобзаря в Каневі, а й трудящих Канівщини: адже в 1938 р. вони обрали його своїм депутатом до українського парламенту. Щоразу після зустрічі з виборцями він приходив до Шевченкової могили й завжди залишав хвилюючі записи у книзі вражень.

Частим гостем Тарасової гори був і О.Т. Гончар. Він приїздив сюди не тільки з письменницькими делегаціями, а й у вільні дні з близькими і знайомими, проводив цікаві бесіди з працівниками й відвідувачами музею, робив записи до книги вражень. Сюди його тягло не випадково, адже в грізному 1941 р. він разом із харківськими студентами у складі батальйону добровольців брав участь в обороні Канева. Про це він пізніше написав у романі «Людина і зброя». В один із приїздів у 1978 р. до книги вражень письменник записав: «Тут духовна вершина нашого народу, вершина, що світить усій Україні! Світить і єднає, і наснажує, і кличе всі народи до дружби і братерства. Слава Кобзареві на вічні часи!».

Неодноразово відвідував Шевченкову могилу і український композитор П.І. Майборода, один із перших лауреатів Шевченківської премії. Та й не тільки він із композиторів приходив вклонитися Шевченковій могилі.

Надовго залишиться в нашій пам'яті зустрічі на Тарасовій горі з українськими композиторами, лауреатами премії, що увінчана ім'ям Кобзаря, К. Данькевичем, А. Штогаренком, Д. Ревуцьким, А. Кос-Анатольським. До речі, звістка про присудження почесного звання лауреата Шевченківської премії 1980 р. застала Анатолія Йосиповича Кос-Анатольського якраз у Каневі, коли він разом із славнозвісним вокальним тріо сестер Ніни, Марії, Даниїли Байко, лауреатів Шевченківської премії 1976 р., брав участь у шевченківському вечорі, присвяченому 166-й річниці від дня народження Т.Г.Шевченка.

За концертно-виконавську діяльність, крім вокального тріо сестер Байко, високою нагородою відзначено й інших відомих не тільки в Україні, а й далеко за її межами артистів. Серед них: Д. Петриненко (1972), Є. Колеснік (1976), А. Мокренко (1979), Д. Гнатюк (1973), Н. Матвієнко (1988), А. Соловяненко (1997), виконавці чоловічого вокального квартету «Явір» В. Дідух, Є. Пруткін, В. Реус, О. Харченко (1985).

У цій же номінації високою нагородою було відзначено у 1981 р. і Черкаський державний заслужений український народний хор. Пісні у його виконанні слухали на Тарасовій горі численні Кобзареві шанувальники з України й багатьох країн світу. Після одного із своїх виступів у Шевченківському національному заповіднику виконавці хору до книги вражень записали: «Колектив Черкаського державного заслуженого народного хору пишається тим, що живе й працює на прекрасній Шевченковій землі, оспівує твори Великого Кобзаря, славних трударів орденоносної Черкащини».

У списку лауреатів Шевченківської премії є такі черкащани: Смирнова Є.Д. (1979) – в галузі архітектури як інженер комплексу ландшафтного парку ім. 50-річчя Жовтня (Ювілейний) у м. Черкаси; Дубовий О., Кондратський Л., Собчук М., Фурсенко С., Стеценко О. (1987) – у галузі архітектури за обласний краєзнавчий музей; Симоненко В.А. (1995, померло) – за збірки поезій та прози «Лебеді материнства», «У

твоєму імені живі», «Народ мій завжди буде»; Нарбут Д.Г. (1996) – за серію портретів «Гетьмани України» та картини «Вибори Кошового», «Страшний суд», «Покрова Богородиці».

Крім звичайної книги вражень, в музеї є ще книга, куди роблять записи лише лауреати Шевченківської премії, під назвою «Лауреати Державної премії Української РСР ім. Т.Г. Шевченка про Кобзаря». Розпочав її перший лауреат Шевченківської премії О.Т. Гончар. Пізніше там лишили записи І. Драч, В. Яворівський, М. Подолян, О. Сизоненко, Д. Петриненко, А. Кос-Анатольський, А. Мокренко, Г. Майборода, Л. Дмитерко та ін.

Давно вже в Кобзаревому домі склалася така традиція: кожного, хто своїм скромним дарунком збагачує фонди й експозицію музею, заносити до Книги дарів. Гортаючи її сторінки, чи не на кожній із них можна бачити прізвища лауреатів Шевченківської премії. Свої книги з автографами передали в музей: В. Сосюра, М. Рильський, Є. Шабліовський, В. Титов, М. Рибалко, В. Яворівський, І. Драч, М. Подолян, Л. Вишеславський, П. Жур, Л. Большаков, Р. Іванчук та ін. На збірці поезій «Утвердження» М. Подолян, наприклад, написав «Рідному домові дорогого Батька Тараса із синівською любов'ю М. Подолян».

Видне місце у списку лауреатів Шевченківської премії посідають художники, відомі не лише в Україні, а й далеко за її межами. Серед них: В.І. Касіян, М. Дерегус, С. Шишко, О. Івахненко, Т. Яблонська, І. Марчук та ін. Кожний із цих митців, ніби звітуючи перед поетом, привозив свої твори для експонування на виставці у Кобзаревому домі. Після виставки автори обов'язково дарували свої твори до музею. І сьогодні їх можна побачити в новій експозиції музею Кобзаря на Тарасовій горі.

Багато хороших традицій є в музеї. А з 2010 р. започаткувалася ще одна: в березневі шевченківські дні в Кобзаревому домі президент України вручає дипломи та медалі лауреатам Шевченківської премії.

Завжди, коли в музеї відбуваються якісь заходи, у них традиційно беруть участь і шевченківські лауреати. Сподіваємось, що ювілейний 2014 р. подарує нові цікаві зустрічі з лауреатами Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка.

**ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ СВЯТО
«В СІМ'Ї ВОЛЬНІЙ, НОВІЙ» ЯК КУЛЬТУРНИЙ ЗАХІД,
ЯКИЙ ОБ'ЄДНУЄ МИТЦІВ РІЗНИХ КРАЇН**

У 1981 р. до дня народження геніального українського поета і художника Тараса Григоровича Шевченка було започатковане Шевченківське літературно-мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій». У перший рік започаткування свято набуло статусу всесоюзного, а тому в Шевченківські дні в Україну приїздили представники з усіх республік Радянського Союзу.

Розпочиналося воно в Києві, а завершувало роботу в Каневі. До могили того, хто мріяв про світлу долю людей праці, прибули посланці від усіх республік Радянського Союзу. Тут, біля могили незламного поборника дружби і братерства між народами, говорили про значення творчості Т. Шевченка. Зокрема, Семен Гейченко, директор музею-заповідника О.С. Пушкіна в с. Михайловське (Псковської обл.) підкреслив: «Багато в нашій країні святих місць. Але жодне з них не має тієї ліричної сили, як шевченківський Канів. Тут є все, що складає поняття України. Я вражений розмахом свята. Це справді всенародне торжество... Відрадно бачити невгасиму любов народу до людини, яка зробила в серцях великий посів братерства, дружби і праці».

У наступні роки свято вже набуло міжнародного статусу. І, коли воно проходило в Україні, його учасники за традицією відвідували Канів, вклонялися священній могилі Кобзаря. «Тарас Шевченко займає найпомітніше місце у словацько-українських літературних взаєминах, – говорив у своєму виступі біля Шевченкової могили словацький поет Юрай Андрічік у 1983 р. – Його знаменитий тестамент перекладався у Словаччині шістнадцять разів. Але омріяне Шевченком всеслов'янське братерство стало можливим лише тепер...».

А литовський поет Еугеніюс Матузявічус свій виступ почав з декламації литовською мовою початку «Заповіту». А потім сказав: «Шевченко для нас усіх – символ духовного багатства українського народу, символ, який корінням іде в її глибини. Поезія і людські якості

Тараса Шевченка – це компас, за яким ми можемо звіряти свої духовні устремління, свої якості, свій громадський обов’язок. Ми, литовці, горді тим, що життєвий шлях Кобзаря проходив і Литвою. Він жив у Вільнюсі. Вулиці литовської столиці вічно берегти будуть відлуння його кроків».

«З почуттям великого благоговіння я поклала квіти, привезені з Вірменії, на могилу Тараса Шевченка, – говорила вірменська поетеса Сільва Капутікян. – Багато разів бувала на Україні, в Києві, а от вперше побувала в місцях, де народився і виріс поет. Враження незабутні і хвилюючі. І особливо від цього священного місця – Тарасової гори, де похований Великий Кобзар... Такі митці, як Тарас Шевченко, впливають на народи не лише своїми творами, вони всім своїм життям, прикладом служіння високим ідеалам випромінюють світло і розум, волю й енергію духу, допомагаючи людям жити і творити, боротися за щастя і перемагати».

Щороку скликає на своє свято великий Кобзар письменників, митців із далекого і близького зарубіжжя. У 1985 р. вони приїздили вже до Канева вп’яте. Того року свято проходило в переддень 40-річчя Великої Перемоги, тому й не дивно, що у своїх виступах гості наголошували на роль Шевченкового слова в роки Великої Вітчизняної війни. Зокрема, російський поет-фронтвик, лауреат Державної премії РРФСР Микола Старшинов говорив: «Поезія Т. Шевченка давно вже стала рідною для кожного російського поета, стала інтернаціональною. Для мене вона рідна з дитинства. пам’ятаю, як після вечері збиралися ми біля столу усією сім’єю і читали «Кобзар» у перекладі на російську... Під час війни, коли я був солдатом, поезії Шевченка звучали для багатьох як солдатські пісні, вони кликали нас до бою. Я вдячний землі, народу, які народили такого великого митця».

Своєрідно проходило традиційне Шевченківське свято у 1986 р., адже він був оголошений Роком Миру. А слово українського поета єднає, збагачує народи, його муза, дума про братерство стали могутнім чинником вселюдського руху за мир.

Тому майже всі представники європейських країн, які прибували до місця вічного спочинку Кобзаря, говорили про Шевченка як поборника дружби між народами. До книги вражень учасники свята записали: «Ми,

учасники Всесоюзного літературно-мистецького свята «В сім'ї вольній, новій», представники різних країн – від Китаю до Куби, від Чехословаччини до Індії прийшли сьогодні на священну Тарасову землю, щоб вшанувати пам'ять Великого Кобзаря, щоб засвідчити свою вірність тим високим духовним ідеалам свободи, миру, єднання людей, в ім'я яких жив і боровся Тарас Шевченко!».

Кожне Шевченківське торжество багате і розмаїте. Та свято 1988 р. запам'яталося тим, що воно стало прологом до 175-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка. З того року свято було перенесене на травень – місяць, в якому Тарас назавжди повернув до рідної землі – 22 травня 1861 р. одна з мальовничих гір Канева (Чернеча) навечно прийняла в своє лоно прах великого Кобзаря. Травень Шевченка виявився місяцем усіх слов'янських народів – квітами шани і любові стелили його останній шлях росіяни, білоруси й українці.

Перенесення Шевченківського свята на травень було історично виправдане і справедливе. Розпочиналося воно 1988 р. у Харкові, а завершувалось у Каневі на Тарасовій горі. Серед учасників свята були гості з усіх республік Радянського Союзу та багатьох країн світу: Угорщини, Болгарії, Югославії, Польщі, Чехословаччини, Німеччини, Кореї, В'єтнаму, Китаю. На жаль, того разу вони знайомилися лише з територією заповідника, адже музей знаходився на реставрації: будувалася нова експозиція до 175-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка.

До книги вражень гості записали: «Учасники Шевченківського свята, письменники різних мов і народів схиляють голови перед генієм України, найбільшим правдолюбцем і пророком справедливості на землі Тарасом Шевченком». На згадку поети і письменники різних народів подарували в музей збірки поезій Т. Шевченка своєю рідною мовою. А представник із Казахстану Жалин Батілов передав портрет Кобзаря, майстерно виконаний із зерен рису.

Сподіваємось, що і в нинішньому, ювілейному, 2014 році Тарасова гора буде зустрічати серед учасників літературно-мистецького свята «В сім'ї вольній, новій» представників близького і далекого зарубіжжя.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК «БАТЬКІВЩИНА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА» ЯК ОБ'ЄКТ ТУРИЗМУ

Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» є науково-дослідним та культурно-освітнім закладом, створеним відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 156 від 25.03.1992 на базі комплексу пам'яток культурної спадщини та природи, пов'язаних із життям і творчістю Тараса Шевченка з метою здійснення їх комплексного наукового дослідження та охорони. Статус національного Заповіднику надано відповідним Указом Президента України № 74 від 26.01.2006.

Заповідник є базовою установою в частині збереження пам'яток культурної спадщини батьківщини Тараса Шевченка, а також проведення науково-дослідної, науково-методичної, інформаційної і культурно-просвітницької роботи з метою відродження та популяризації культурної спадщини, пов'язаної з ім'ям Т.Г. Шевченка, формування почуттів патріотизму та історичної свідомості, духовного збагачення громадян.

Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» має чотири відділи, кожен з яких являє собою окремий комплекс:

1. Літературно-меморіальний музей Т.Г. Шевченка.
2. Музей історії смт Вільшана.
3. Моринський музейний комплекс.
4. Маєток літньої дачі П. Енгельгарда.

1. Літературно-меморіальний музей Т.Г. Шевченка побудований протягом 1935–1939 рр. Приміщення розташоване в центрі батьківської садиби Т.Г. Шевченка. За творчим вирішенням воно увібрало в себе елементи малої архітектури українського бароко. П'ять просторих залів розповідають про епоху, в яку жив Т.Г. Шевченко, про його дитинство та приїзди до рідного краю. Зберігаються речі, матеріали, документи, фотографії та картини, що характеризують життя і творчість поета і художника. В фондах музею бережуться багаті колекції рушників, ікон, сорочок, книг-стародруків «Кобзаря».

До складу відділу входять також пам'ятки:

- хата дяка, в якій навчався грамоти Т. Шевченко;

- могила К.Я. Шевченко матері поета;
- могила Г.І. Шевченка – батька поета.

2. Музей історії смт Вільшана має краєзнавче спрямування. В його експозиції розкрита тема історії древнього середньонаддніпрянського поселення, побут, ремесла, культура, творчі здобутки місцевих жителів у різних галузях господарства впродовж багатьох століть.

3. Формування Моринського музейного комплексу почалося у 1988–1989 рр. (до відзначення 175 річниці із дня народження Кобзаря) з відбудови і відтворення історичного середовища дитинного періоду життя родини Шевченків у с. Моринці. Програмою «Золота підкова Черкащини» була продовжена розбудова комплексу, до якого нині входять:

- хата Якіма Бойка – діда Т. Шевченка по матері;
- хата Андрія Колесника, в якій народився Кобзар;
- капличка Св. Тарасія;
- кузня;
- клуня – пам'ятка ХІХ ст.

4. До музейного відділу «Маєток літньої дачі П. Енгельгарда» (с. Будище) входять:

- будинок літньої дачі П.В. Енгельгарда;
- будинок управителя маєтком;
- льох;
- реліктові дуби, віком 1000 та 800 років;
- парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва ХІХ ст.;
- каскад ставків.

Історико-культурні заповідники складають вагомую частину національної спадщини українського народу завдяки тому, що поєднують у собі комплекси пам'яток з усією сукупністю компонентів, які становлять культурну, історичну та наукову цінність.

Збереження історико-культурних пам'яток має важливе значення для українського народу, сприяє формуванню патріотизму, почуття гордості, самоусвідомлення у громадян України, дає змогу об'єктивно оцінити загальну історію країни і народу.

Тарасові Шевченкові!

І пісня лине солов'їна,
В твоїх мальованих устах
Така квітуча мова дивна,
Зароджена в густих тернах.
Тарасе! Рідний ти по крові,
Ти батько наш і нашій мові.
І твій талант немає меж,
За те ми дякуєм безмеж
Навіщо доля полосила,
Твоє життя – несправедливо.
Адже велика ти людина,
І не зрівнятися ні з ким.
Прославив нашу рідну землю,
І підкорив наші серця
В Черкащині і на чужині,
Ти залишився навіка.

Захарченко Даяна

студентка I курсу напряму підготовки «Туризм»

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Бейдик**
Олександр
Олексійович – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет, професор кафедри країнознавства та туризму, доктор географічних наук, професор
- Бондаренко**
Ольга
Афанасіївна – Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», завідувач літературно-меморіального музею Т.Г. Шевченка
- Брижицька**
Світлана
Анатоліївна – Шевченківський національний заповідник у м. Канів, заступник генерального директора з наукової роботи, кандидат історичних наук
- Ворчук** Ксенія
Володимирівна – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, студентка 3 курсу напряму підготовки 6.140103 «Туризм»
- Демченко**
Людмила
Тимофіївна – Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка, завідувач відділу краєзнавчої літератури та бібліографії
- Дмитренко**
Ольга Іванівна – Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», головний зберігач фондів заповідника
- Костюкова**
Олена
Миколаївна – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанної справи, кандидат історичних наук, доцент; член Національної спілки краєзнавців України
- Лисенко**
Микола
Павлович – Шевченківське відділення Всеукраїнського благодійного культурно-наукового фонду Т.Г. Шевченка, голова правління; автор книги «Коріння Шевченкового роду»
- Мельниченко**
Василь
Миколайович – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, директор Навчально-наукового інституту історії та філософії, кандидат історичних наук, професор; Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України, голова
- Метик**
Людмила
Іванівна – Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», молодший науковий співробітник

- Нестеренко**
Валентина
Іванівна – Черкаський обласний краєзнавчий музей, заступник
директора з наукової роботи; член Національної спілки
краєзнавців України
- Новикова**
Валерія
Іванівна – Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького, доцент кафедри туризму і готельно-
ресторанної справи, кандидат географічних наук,
доцент; Черкаське відділення Всеукраїнської
громадської організації «Туристична палата України»,
голова; Черкаський відділ Українського географічного
товариства, голова
- Сировець**
Сергій
Юрійович – Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, географічний факультет, доцент кафедри
країнознавства та туризму, кандидат географічних наук,
доцент
- Скрипченко**
Анастасія
Іванівна – Черкаська обласна державна адміністрація, відділ
розвитку туризму та іміджевої діяльності Департаменту
інвестиційно-інноваційної політики та
зовнішньоекономічних зв'язків, начальник відділу
- Танана Раїса**
Василівна – Шевченківський національний заповідник у м. Канів,
завідувач відділу «Історія Шевченкової могили»,
заслужений працівник культури України
- Шевченко**
Людмила
Михайлівна – Національний заповідник «Батьківщина Тараса
Шевченка», заступник директора з наукової роботи
- Шевченко**
Марія Павлівна – Черкаська гімназія № 31 Черкаської міської ради,
учениця 10-А класу; переможець II етапу
Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-
дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук
України у відділенні наук про Землю

Наукове видання

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО – СЛАВНИЙ СИН
ЧЕРКАСЬКОЇ ЗЕМЛІ ТА ЇЇ ТУРИСТСЬКИЙ БРЕНД
Тези доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу
(21 лютого 2014 р., м. Черкаси)

Відповідальні за випуск
Пасєка С.Р., Новикова В.І.

Загальне редагування та макетування – Новикова В.І.

Підп. до друку 14.02.2014
Формат 60x84/16. Папір офсет.
Умовн. друк. арк. 3,50. Вид. № 1452. Тираж 100 прим.
Видавець: Чабаненко Ю.А.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11.08.2004
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел.: (0472) 56-46-66

Друк ФОП Чабаненко Ю.А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел.: (0472) 56-46-66
E-mail: office@2upost.com

